

Rahanpesun valvonta tilitoimistossa

Jesse Solonen

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2021
Liiketalous
Tradenomi (AMK)

Tekijä(t) Solonen, Jesse	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Maaliskuu 2021
	Sivumäärä 56	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Rahanpesunvalvonta tilitoimistossa		
Tutkinto-ohjelma Tradenomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Marjakoski, Kirsi		
Toimeksiantaja(t) TietoAkseli Group		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän kehittämistutkimuksen tarkoituksena oli selvittää toimeksiantaja TietoAkseli Groupille, kuka voi tehdä asiakaskohtaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion sekä mitä tämä riskiarvio pitää sisällään. Tutkimuksen lisäksi tarkoituksena oli luoda asiakaskohtainen riskiarviomalli tilitoimistolle.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Teemahaastattelurunko muodostettiin teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Haastattelussa haastateltiin taloushallintoalan ammattilaista Taloushallintoliitosta, ja haastattelu nauhoitettiin sekä litteroitiin. Tutkimusaineisto kerättiin suoraan litteroidusta aineistosta.</p> <p>Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että yritys muodostaa yleensä itse asiakaskohtaisen riskiarviomallinsa. Asiakkaan tunnistaminen tulee aina tehdä tilitoimistossa. Asiakkaan tunnistetavuustietoja epäillään, jos asiakkaan tosiasialliset edunsaajat eroavat niistä, jotka on ilmoitettu, tai yrityksen tuottoja ohjataan muualle. Tuloksissa kävi myös ilmi, että riskiarviossa on oltava kuvattuna periaatteet, milloin ja miten tehostettu asiakkaan seuranta aloitetaan. Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ja erityisesti heidän sukulaisiaan tai liikkekumppaneita ei tutkita tarpeeksi laajasti tilitoimistoissa.</p> <p>Asiakaskohtainen riskiarviomalli luotiin tutkimustulosten ja teoreettisen viitekehyksen avulla. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että tilitoimiston tulisi tehdä itse riskiarvio asiakkaistaan. Asiakkaat tunnistetaan aina asiakkuuksien luonteen vuoksi. Kaikki tiedot asiakkaan tunnistamisesta, todentamisesta sekä liiketoiminnasta tulee kirjata riskiarvioon. Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt saadaan parhaiten selville antamalla lomake poliittisesti vaikutusvaltaisista tehtävistä täytettäväksi asiakkaalle.</p>		
Avainsanat Asiakaskohtainen riskiarvio, riskiarvio, tilitoimisto, asiakkaan seuranta, tunnistautumistiedot, taloushallinto, kvalitatiivinen tutkimus		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Solonen, Jesse	Type of publication Bachelor's thesis	Date March 2021 Language of publication: Finnish
	Number of pages 56	Permission for web publication: x
Title of publication Money laundering monitoring in the accounting company		
Degree programme Business Administration		
Supervisor(s) Marjakoski, Kirsi		
Assigned by TietoAkseli Group		
Abstract <p>The aim of the bachelor's thesis was to find out, for the client company TietoAkseli Group, who can make a customer specific risk assessment about money laundering and terrorist financing in a accounting company, and what that risk assessment includes. In addition to research, the aim of the bachelor's thesis was to create a customer specific risk assessment form for the accounting company.</p> <p>The study was carried out as a qualitative research using semi-structured interview. The interview frame was based on the theoretical framework. In the interview professional from the association of financial management was interviewed, and the interview was recorded and transcribed. The research material was gathered directly from transcribed material.</p> <p>The results revealed that usually company creates its own customer specific risk assessment. Customer identification is always necessary to do in a accounting company. Customer's identification information is suspected if their actual beneficiaries differ from the ones that they have informed, or the company's revenues are directed elsewhere. The results also shown that the risk assessment should describe the principles about how and when the intensified customer monitoring should begin. Politically influential persons and especially their relatives or business associates aren't investigated widely enough in accounting companies.</p> <p>The customer specific risk assessment form was created by using research results and theoretical framework. As a conclusion, accounting company should make its own risk assessment of their customers. Customers are always identified due to the nature of customer-ships. All the information about customer's identification, authentication and business should be documented at risk assessment. Politically influential persons are best discovered by giving a form about politically influential tasks to be filled by customer.</p>		
Keywords/tags Customer specific risk assessment, risk assessment, accounting company, accounting, customer control, identification information, financial administration, qualitative research		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Tutkimusasetelma	3
2.1	Tutkimusongelma	3
2.2	Tutkimusmenetelmä	5
2.3	Aineiston kerääminen ja analysointi	7
3	Riskiarvio terrorismin ja rahanpesun estämiseksi tilitoimistossa	10
3.1	Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen.....	10
3.2	Riskiarvio	14
3.3	Asiakkaan tunteminen ja henkilöllisyyden todentaminen.....	18
3.4	Asiakkaan tunnistamista koskevat tiedot ja niiden säilyttäminen.....	19
3.5	Erytishuomioita vaativat tilanteet kirjanpitäjillä.....	26
3.6	Muut velvollisuudet.....	28
4	Tulokset	30
5	Johtopäätökset.....	35
6	Pohdinta.....	37
	Lähteet	42
	Liitteet	44
	Liite 1. Teemahaastattelurunko.....	44
	Liite 2. Saatekirje.....	45
	Liite 3. Riskiarvio	46
	Liite 4. Asiakkaan tunnistaminen.....	47
	Liite 5. Asiakkaan todentamisasiakirjat	48
	Liite 6. Asiakkaan tunteminen lomake	49
	Liite 7. Asiakkaan seuranta	50
	Liite 8. Tehostettu seuranta.....	51
	Liite 9. Asiakkaan seurannan lomake	52
	Liite 10. Epäilyttävät liiketoimet	53

Liite 11. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön selvityslomake	54
Liite 12. Rahanpesuilmoitus.....	55
Liite 13. Ohje rahanpesuilmoituksen täyttämiseen	56

1 Johdanto

Lainsäädäntö terrorismin ja rahanpesun estämiseksi on uudistunut vuonna 2017, ja tilitoimistoalan yrityksille, toimeksiantaja mukaan lukien, lakimuutoksen vaikutukset heidän ja heidän asiakkaidensa toimintaan ei ole vielä kokonaisvaltaisesti tiedossa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää toimeksiantajan asiakaskohtaista riskiarviomallia lakiuudistuksen pohjalta. Lakiuudistuksen vuoksi tilitoimistot ovat velvollisia ilmoittamaan asiakkaidensa toiminnassa ilmenevästä epäilyttävästä liiketoiminnasta rahanpesun selvittelykeskukselle.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on TietoAkseli Group. Opinnäytetyössä pyritään kehittämään toimeksiantajan asiakaskohtaista riskiarviota terrorismin sekä rahanpesun estämisen näkökulmasta. Aiheesta on tehty aiemmin opinnäytetöitä, mutta työt ovat joko liian vanhoja tai ne eivät ole enää ajantasaisia uudistetun lainsäädännön jälkeen. Suurin osa aiheesta tehdyistä opinnäytetöistä kohdistuu finanssialalle erityisesti pankkeihin, joissa on tutkittu lainsäädännön vaikutusta pankkeihin sekä työntekijöiden perehdytystä toimimaan lainsäädännön velvoittamalla tavalla. Tämä opinnäytetyö tehdään taloushallintoalalla toimivalle tilitoimistolle. Opinnäytetyössä kehitettävä riskiarviomalli auttaa toimeksiantajaa havaitsemaan riskejä asiakkaissaan asiakassuhdetta perustettaessa sekä asiakassuhteen aikana. Työn tarkoituksena on kehittää tilitoimiston toiminta vastaamaan lainsäädännössä vaadittuja toimintatapoja riskiarviomallin kehittämisen avulla.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön taustalla on vuonna 2017 päivitetty laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, sekä tämän lain vaikutukset tilitoimistoon. Uudistettu laki velvoittaa ilmoitusvelvollisena tilitoimistoa tekemään riskiarvion sekä asiakassuhteen perustamisen yhteydessä, että olemassa olevien asiakassuhteiden seurannan aikana.

Opinnäytetyön toimeksiantajalla oli tarve riskiarviomallille, sillä heillä ei vielä toimeksianto hetkellä ollut kokonaisvaltaista riskiarviomallia olemassa.

Opinnäytetyön toimeksiantajalle tehtiin lähtötilanteen haastattelu, jossa selvitettiin nykyisen riskiarviomallin tilaa. Haastattelusta selvisi, että toimeksiantajalla on olemassa riskiarviomalli, jonka toimeksiantaja on itse tehnyt. Toimeksiantajan riskiarviomallista kävi myös ilmi, että se on jatkuvan päivityksen alla muutosten ilmaantumisessa. Haasteiksi koettiin asiakkaan jatkuva seuranta, sillä asiakkaissa tapahtuvat muutokset vaativat reagointia. Asiakkaan jatkuva seuranta sekä poikkeamiin reagointi olivat erityisesti ne asiat, joihin toimeksiantaja toivoisi seuraavaksi parannusta.

Tässä opinnäytetyössä pyritään löytämään vastaus tutkimusongelmaan:

Asiakaskohtaisen riskiarviomallin muodostaminen tilitoimistossa.

Tutkimusongelman pohjalta tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

Mitä riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi pitää sisällään?

Miten riskiarvio tehdään tilitoimistossa?

Opinnäytetyö on rajattu tilitoimistossa asiakkaista tehtävään asiakaskohtaiseen riskiarvioon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Rajaus on tehty riskiarviomalliin tilitoimiston näkökulmasta, sillä opinnäytetyö tehdään tilitoimistolle heidän tarpeitansa vastaavaksi. Opinnäytetyön rajaukseen vaikutti myös tarkasti rajatut aiheet riskiarviolle, sillä riskiarvion tekeminen laajemmin ei olisi järkevää opinnäytetyön laajuuden puitteissa.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusote

Tutkimusote eli lähestymistapa määrittelee sen, millä menetelmällä tutkimusongelma pyritään ratkaisemaan. Opinnäytetyössä tutkimusotteen määrittää pitkälti tutkimusongelma, mutta myös kehitettävä ilmiö sekä opinnäytetyölle asetetut tavoitteet vaikuttavat lähestymistavan valintaan. Opinnäytetyössä lähestymistapa voi olla joko laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus tai määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. (Kananen 2012, 26.)

Määrällisessä, eli kvantitatiivisessa, tutkimuksessa tutkittava ilmiö on jo entuudestaan tiedossa, ja tutkimus pohjautuu olemassa oleviin teorioihin sekä malleihin. Tutkimusongelma ratkaistaan tutkimuskysymysten avulla, joille saadaan vastaukset tutkimusaineiston avulla. (Kananen 2012, 122.) Määrällisessä tutkimuksessa hyödynnetään lukuja: ilmiöön vaikuttavia tekijöitä mitataan sekä niiden välisiä vuorovaikutussuhteita lasketaan matemaattisia ja tilastotieteellisiä menetelmiä hyödyntämällä. (Kananen 2012, 32)

Laadullista, eli kvalitatiivista, tutkimusta käytetään silloin, kun tutkittava ilmiö ei ole entuudestaan tuttu ja teoreettista tietoa siitä on vähän. Laadullinen tutkimus pohjautuu sanoihin sekä lauseisiin toisin kuin määrällinen tutkimus, joka keskittyy lukuihin. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämään tietoa, vaan tutkittua ilmiötä pyritään ymmärtämään paremmin ja syvällisemmin. (Kananen 2012, 29-30.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimusotteena käytetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä, sillä opinnäytetyössä tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan syvällisempi käsitys. Laadullisen tutkimuksen avulla tässä työssä pyritään löytämään ilmiöön vaikuttavat tekijät, ja näiden ollessa entuudestaan tiedostamattomia, sopii laadullinen lähestymistapa tutkimusotteeksi määrällistä paremmin. Laadullista lähestymistapaa käytetään opinnäytetyössä myös siitä syystä, ettei tutkimuksella tavoitella yleistettävää tietoa, vaan tutkimuksella pyritään lisäämään ymmärrystä ilmiöstä, eli riskiarviomallista, sekä sen piirteistä.

Kehittämistutkimus

Opinnäytetyöhön tai tutkimukseen liittyy aina ongelma, johon tarvitaan ratkaisua. Kehittämistutkimus on vahvasti sidoksissa käytäntöön, sillä kehittämistutkimuksessa tutkimusongelmana on olemassa oleva ilmiö, prosessi tai asian tila, jota pyritään kehittämään tai muuttamaan. (Kananen 2012, 13.) Kehittämistutkimus sovittaa yhteen kehittämisen ja tutkimuksen. (Kananen 2012, 19.)

Kehittämistutkimus koostuu siis kahdesta eri prosessista: kehittämistyöstä sekä tutkimuksesta. Kehittämistyön tavoitteena on luoda uusi prosessi, tuote tai toimintamalli. Prosessin toinen osa on tutkimus. Tutkimusmenetelmät valikoituvat tutkittavan ilmiön mukaan. Kehittämistutkimuksessa kehittämistyöhön yhdistetään tutkimuksellinen näkökulma, joka saadaan tarkastelemalla tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Kehittämistutkimuksessa saadut tulokset koskevat usein kehityksen kohteena olevaa yksittäistapausta, ja tästä syystä tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää. (Kananen 2012, 43-46.)

Kehittämistutkimuksen taustalla on aina teoria, eli aiempi tutkimuksista tai lainsäädännöstä saatu tieto, sekä tutkimuksellisuus. Kehittämistutkimuksen avulla voidaan työelämään muodostaa prosessien muutoksia, tuotteita tai palveluita. Kehittämistutkimuksessa tärkeässä osassa on dokumentointi. Kehittämistutkimuksessa kehittämistyö dokumentoidaan sekä käytetään tutkimuksellista otetta. (Kananen 2012, 19-21.)

Tuotoksen suunnittelu ja muodostamisvaiheessa tulee ottaa huomioon tuotteen kohderyhmä eli ne, joiden käyttöön tuote, opastus tai ohjeistus tehdään. Kohderyhmän määrittämisessä tulee käyttää apuna henkilöstötasoja, toimeksiantajan toiveita sekä tavoitteeksi asetettuja tuotoksia. Lisäksi tärkeää on pohtia ja määritellä ongelma, jota ollaan ratkaisemassa sekä erityisesti se, ketä tämä ongelma koskee. Kohderyhmän määrittely on tärkeää, sillä tuotteen tai ohjeistuksen sisällön määrittelee se, kenen käyttöön tuotetta ollaan muodostamassa. (Vilka & Airaksinen 2003, 38-40.) Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä on toimeksiantajana oleva tilitoimisto ja sen henkilöstö. Tuotoksena on asiakaskohtainen riskiarviomalli, joka luodaan toimeksiantajayrityksen henkilöstön käyttöön tilitoimistossa.

Opinnäytetyössä tuotos luodaan asiantuntevan tietoperustan pohjalta. Tuotteessa käytetyt valinnat perustellaan käyttämällä lähteinä asiaan liittyvää tutkimustietoa, teorioita sekä käsitteitä. Opinnäytetyössä teoreettinen osuus muodostuu alan käsitteistä sekä niiden määrittelemisestä. Kehittämistutkimuksessa teoria näin ollen koostuu keskeisimpien käsitteiden määrittelystä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41-43.)

Kehittämistutkimuksen avulla luodun tuotoksen toteutustavan tulee olla sellainen, jossa tuotoksen muoto palvelee kohderyhmää parhaiten. Mahdollisia toteutustapoja ovat esimerkiksi sähköinen muoto tai painettu tuote. Muodossa tulisi huomioida sen käytettävyys kohderyhmässä ja käyttöympäristössä, asiasisällön mielekkyys kohderyhmälle, sekä tuotteen selkeys ja johdonmukaisuus. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 52-53.) Muodostaessa mallia tai ohjeistusta lähdekriittisyys on erityisen tärkeää. Opinnäytetyön kirjoittajan vastuulla on varmistaa opinnäytetyössä käytettävien lähteiden luotettavuus ja oikeellisuus. On tärkeää kuvailla mistä tietoa on hankittu ja miten sitä on käytetty opinnäytetyön tuotoksen tekemisessä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53.)

Riskiarvio tehdään uudistuneen *rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen* -lain sekä muun saatavilla olevan tiedon pohjalta. Riskiarviomallin tarkoitus on pitää sisällään tiedot, joita tilitoimistossa työskentelevällä ilmoitusvelvollisella tulee olla uutta asiakassuhdetta muodostaessa sekä vanhojen asiakkuuksien seurannassa tilitoimistossa. Riskiarvioon kerättävät tiedot pyritään keräämään viranomaislähteistä luotettavuuden parantamiseksi. Riskiarvio tehdään Microsoft Excel -taulukkolaskentaohjelmaa käyttäen, sillä toimeksiantajan aiempi riskiarvio on myös taulukkolaskentaohjelmassa. Opinnäytetyön lopputuloksina ovat tutkimus riskiarvion toteuttamisen tavasta ja sisällöstä sekä tuotoksena erillinen riskiarviomalli.

2.3 Aineiston kerääminen ja analysointi

Tutkimusongelman ratkaisuun käytettävää aineistoa on kahdenlaista: primääristä eli tutkimusongelman ratkaisemiseksi tutkimuksen aikana kerättävää tietoa sekä sekundääristä eli jo olemassa olevaa tietoa. Primääriseen tiedon keräämiseen on olemassa erilaisia menetelmiä. Näitä menetelmiä ovat havainnointi, haastattelu sekä kysely. (Kananen 2017, 82-83.)

Yksi laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä on teemahaastattelu. Teemahaastattelu voidaan tehdä yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Haastatteluun valitaan henkilöt, joita tutkimusongelma koskettaa, tai henkilöt, jotka ymmärtävät tutkimusongelmaa parhaiten. Haastateltavien määrä kehittämistutkimuksessa on pienempi, sillä tutkimusongelman kohde on tarkempi kuin perinteisessä laadullisessa tutkimuksessa. (Kananen 2012, 100-101.) Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa kysymysten rakenne on sama kaikille haastateltaville, mutta kysymysten järjestystä voidaan muuttaa. Puolistrukturoidussa haastattelussa vastauksia ei ole sidottu tiettyihin vaihtoehtoihin, vaan haastateltavan vastaus halutaan hänen itsensä kertomana. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47.) Kehittämistutkimuksessa käytettävää teemahaastattelua voidaan hyödyntää lähtökohtatilanteen arviointiin, ongelman määrittelyyn sekä tulosten arviointiin tai seurantaan. (Kananen 2012, 116.)

Verkkohaastattelu on haastattelun muoto, joka toteutetaan tietokoneen välityksellä. Verkkohaastattelun järjestäminen on tietyissä tapauksissa käytännöllisempää sekä erityisten ryhmien tavoittaminen voi olla helpompaa. Verkkohaastattelun heikkouksina voidaan pitää teknisiä rajoitteita sekä kehonkielestä saatavan tiedon puuttamista, sillä haastateltavan elekieli tai sanaton viestintä ei tällöin välity samalla tavalla. (Kananen 2017, 114-115.)

Tässä opinnäytetyössä valitaan primääriseksi aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoitu teemahaastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi, sillä haastateltavalta halutaan saada tietoa ja näkökulmaa tutkimusongelmaan hänen itsensä kertomana käyttäen apuna valmiiksi muodostettuja kysymyksiä. Haastattelukutsut lähetetään saatekirjeen kanssa henkilöille, jotka ymmärtävät tutkimusongelmana olevaa ilmiötä parhaiten. Haastattelu tullaan toteuttamaan verkkohaastatteluna, koska tutkimusongelmaa ymmärtäviä asiantuntijoihin on muuten vaikea saada yhteyttä sekä Covid-19-pandemian aiheuttamassa tilanteessa etäyhteyden käyttö on suotavaa.

Haastattelun purkaminen tekstiksi tapahtuu litterointina, jossa haastattelun sisältö muutetaan suullisesta kirjalliseksi. Haastattelijan tehtävä on määrittää, kuinka tar-

kasti haastattelu litteroidaan. Litterointi voidaan tehdä sanatarkasti, mutta haastattelu voidaan litteroida myös karheammin, jos vastaus saadaan tuotua tiivistetysti ilmi. Sanatarkkoja lainauksia haastattelusta voidaan käyttää opinnäytetyössä sitaatti muodossa. Opinnäytetyössä on kuitenkin tärkeää tuoda ilmi, miten tarkasti haastattelun aineistoa on litteroitu. (Kananen 2012, 109-110.) Tässä opinnäytetyössä haastattelun litterointi tehdään mahdollisimman sanatarkasti. Sanatarkkoja sitaatteja tullaan käyttämään harkitusti, sillä opinnäytetyössä ei ole tarkoituksen mukaista käyttää enemmän sitaatteja kuin tarve vaatii.

Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa haastattelusta kerätystä aineistosta on tarkoitus saada vastaus tutkimusongelmalle aineistoa analysoimalla. Aineistoa voidaan analysoida laadullisessa tutkimuksessa useilla eri menetelmillä saaden erilaisia selityksiä tutkimusongelmalle. Aineiston analyysin tarkoituksena on löytää aineiston ydin kaiken kerätyn materiaalin joukosta ja tiivistää se ydinsisällöksi. (Kananen 2012, 116.)

Kerätty aineisto käsitellään erilaisten vaiheiden kautta, joita ovat aineiston litterointi, koodaus, luokittelu sekä yhdistäminen. Jos kerättyä aineistoa on vähän, voidaan aineiston analysointi tehdä ainoastaan aineistoa lukemalla tai kuuntelemalla ja poimimalla tutkimusta ajatellen oleellisimmat ydinasiat aineistosta. (Kananen 2017, 133-134.) Tässä opinnäytetyössä haastateltavien määrä jää pieneksi, ja tästä syystä aineiston analysointi suoritetaan lukemalla ja kuuntelemalla aineistoa. Haastatteluista saatu aineisto tullaan litteroimaan, mutta aineistoon ei käytetä suuren aineiston analysointimenetelmiä.

Luotettavuus

Kehittämistutkimuksessa luotettavuuden arviointiin käytetään sen tutkimus menetelmän luotettavuuskriteerejä, joiden avulla tutkimus on tehty. (Kananen 2012, 166)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden saaminen on vaikeampaa kuin määrällisessä tutkimuksessa, koska yleiset luotettavuusmittarit ovat luotu määrällisiin tutkimuksiin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa dokumentaatiolla,

tulkinnan ristiriidattomuudella, saturaation saavuttamisella sekä opinnäytetyössä käytettyjen ratkaisujen perustelulla. (Kananen 2012, 173, 175.)

Luotettavuutta laadullisessa tutkimuksessa parannetaan luetuttamalla tutkimusaineisto sekä tulkinta informantilla, jota ilmiö koskee. Informantin vahvistaessa tutkimusaineiston tulkinnan, tutkimuksen luotettavuus paranee. Luotettavuutta parannetaan laadullisessa tutkimuksessa myös saturaation avulla. Saturaatio kehittämistutkimuksessa voidaan saavuttaa pienellä havaintoyksikköjen määrällä, sillä tutkittaessa ilmiötä, joka koskee yhtä havaintoyksikköä, täytyy tutkijan tyytyä siihen havaintoyksikköjen määrään. Saturaatiota kehittämistutkimuksessa on tarpeetonta tavoitella, mikäli tutkimusongelma on harvinainen ja havaintoyksiköiden määrä on pieni. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistettävyyteen, mutta tutkimuksessa pyritään tutkimuksen pitävyyteen vastaavanlaisissa tutkimuksissa. (Kananen 2012, 174-175.)

3 Riskiarvio terrorismin ja rahanpesun estämiseksi tilitoimistossa

3.1 Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen

Rahanpesulla tarkoitetaan rikosta, jossa lailliseen talousjärjestelmään tuodaan laittomin keinoin hankittua omaisuutta tai etuutta. Rikoksella saadaan keinotekoinen laillinen alkuperä hankitulle omaisuudelle, jonka avulla omaisuuden alkuperä tahdotaan hävittää. (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 53.) Rahanpesuksi voidaan luokitella myös laillisesti hankitun varojen tai omaisuuden laitton käyttäminen. Rahanpesun tehtävä on peitellä esirikosta, joka on tehty varojen saamiseksi rikollisen toiminnan rahoittamiseksi tulevaisuudessa, sekä saada rikoksen taloudellinen tai muunlainen hyöty lailliseen muotoon. Rahanpesu on maailmanlaajuinen ongelma, sillä usein rikoksen avulla hankittu hyöty käytetään hyväksi muualla kuin esirikoksen tekopaikalla, jotta rikos saataisiin mahdollisimman hyvin peiteltyä. (Sahavirta 2007, 150.)

Suomen rikoslaissa määritellään rahanpesun olevan toimintaa, jossa henkilö ottaa vastaan, luovuttaa, käyttää, siirtää, välittää tai muuntaa rikoksen avulla hankittua omaisuutta saadakseen hyötyä rikoksesta, peittääkseen rikollisen hyödyn alkuperän tai kaihtaakseen rikosoikeudellisia seuraamuksia. Rikoslaissa kerrotaan rahanpesun myös olevan toimintaa, joka pyrkii piilottamaan hankitun omaisuuden alkuperän, todellisen luonteen, sijainnin sekä rikolliseen hyötyyn kohdistuvat määräämistoimet tai avustaa muita tällaisessa toiminnassa. (L 39/1889, 32. luku, 6§.)

Rikoslaissa on myös erikseen määritelty törkeä rahanpesu, tuottamuksellinen rahanpesu sekä rahanpesurikkomus. Törkeä rahanpesu on määritelty Suomen rikoslaissa olevan rahanpesua, jossa rikoksen avulla saatu hyöty on erittäin suuri ja arvokas tai rikos on tehty hyvin suunnitelmallisesti. Tuottamuksellinen rahanpesu on huolimattomuudesta syntyvää rahanpesua, jossa on toimittu rikoslain 6§ kuvaillulla tavalla. Rahanpesurikkomus on rahanpesun lievin muoto, jossa rikoksen vaikutukset ovat vähäisiä rahallisesti tai rikoksen on arvioitu olevan vähäinen. (L 39/1889, 32. luku, 7-10§.)

Rahanpesuun syyllistyvät sekä esirikoksen tekijä että tähän rikokseen osalliset henkilöt. Esirikoksen tekijän kanssa samassa taloudessa asuvia henkilöitä ei rangaista silloin, kun he käyttävät rikoksella hankittua omaisuutta elinoloihinsa liittyviin puutteisiin. Elinoloihin liittyvät puutteet arvioidaan tapauskohtaisesti, ja aiheeton omaisuuden tuhlaaminen luetaan rahanpesuksi. (Sahavirta 2007, 158-159.)

Rahanpesun tarkoituksena on saada rikollisin keinoin hankittu omaisuus näyttämään lailliselta. Rahanpesun onnistumiseksi tarvitaan siis toimia, jotka peittävät omaisuuden alkuperäisen lähteen. Rahan ollessa yleisin omaisuuden muoto, rikolliset pyrkivät etsimään laillisia yrityksiä, jotka toimivat yleisesti käteiskaupalla saadakseen rahan näyttämään laillisesti hankitulta. Käteiskaupalla toimivissa yrityksissä on yleisesti ottaen kaksi erilaista tapaa pestä rahaa. Ensimmäinen tapa on käyttää rahaa yritykseen, jolloin yrityksen lailliset ja laittomat rahat menevät sekaisin ja rahat näyttävät pintapuolisesti laillisilta. Toinen tapa on peittää prosessi, jolla varat on saatu yritykseen. (Cox 2014, 6.)

Rahanpesu tapahtuu ammattimaisesti tai epäammattimaisesti. Ammatillisessa rahanpesussa käytetään hyväksi rahoituslaitosten ja lainsäädännön heikkouksia. Epäammattimaisessa rahanpesussa käytetään hyväksi rikolliselle tulevia tilaisuuksia. Tällaisesta rahanpesusta jää yleensä jälkiä sekä epäilyksiä, jonka takia epäammattimainen rahanpesu havaitaan yleisemmin. (Cox 2014, 6-7.)

Rahanpesu on kolmiosainen tapahtumasarja. Ensimmäiseksi tehdään esirikos, josta laitton varallisuus saadaan rikollisille. Esirikoksen jälkeen varallisuus täytyy saada pankkiin, yrityksiin tai erilaiseksi omaisuudeksi rahanpesun aloittamiseksi. Tämä on viranomaisille paras mahdollisuus tunnistaa laittomat varat sekä esirikoksen tekijät. Varallisuutta yritetään muuttaa erilaiseen muotoon sen alkuperän peittämiseksi, mikä toteutetaan ostamalla käteisellä varallisuutta, joka voidaan myydä. Varallisuuden mynnistä saadut rahat talletetaan pankkiin, jotta varat näyttäisivät laillisemalta. Rahanpesijät keskittyvätkin usein toimiin, joissa rahoitusjärjestelmällä on usein vähän toimintavaltaa, tai pankkeihin, joissa tarvitaan käteistä sekä on tarvetta nostaa talletusmääriä, tai myyjiin, jotka jättävät huomioimatta varoitusmerkit myyntitavoitteiden takia. (Cox 2014, 7, 15-19.)

Viimeisessä rahanpesun vaiheessa pesty varallisuus tuodaan takaisin lailliseen talousjärjestelmään, jossa varat ovat rikollisen laillisesti käytettävissä. Tällöin laillista ja laitonta varallisuutta on vaikea erottaa toisistaan. Yleisimpiä tapoja siirtää varoja lailliseen talousjärjestelmään ovat ”pöytälaatikko”-pankkien käyttäminen, ylisuuret laskut sekä uusien yritysten perustaminen, missä rahanpesijät pysyvät nimettöminä. (Cox 2014, 7, 15-19.)

Terrorismin rahoittaminen

Suomen rikoslaisissa terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa suoraan tai välillisesti kerätään varallisuutta terrorismin rahoittamiseksi. Terrorismin rahoittamiseksi luetaan myös toiminta, jossa tietoisesti rahoitetaan panttivangin ottamista, tuhotyön tai sen suunnittelun rahoittamista, ydinräjähderyöstä tai murhaa. Rikoslaisissa terrorismin rahoittamiseksi todetaan myös rikos, jossa suoraan tai välillisesti

kerätään tietoisesti omaisuutta terrorismiryhmän rahoittamiseksi. (L 39/1889, 34A. luku, 5-5a§.)

Terroristijärjestöt tarvitsevat varoja moniin erilaisiin tarkoituksiin, kuten terrorismisolujen toimintaan, iskujen järjestämiseen sekä terrorismiorganisaation kuluihin, eli koulutukseen, värväykseen sekä verkostojen hoitamiseen. Terrori-iskun jälkeen viranomaiset etsivät terrorismiryhmien varoja saadakseen selville kaikki terroritekoon osallistuneet tahot. Viranomaiset yrittävät myös jäädyttää ennaltaehkäisevästi terrorismiryhmille kerättävää omaisuutta, sekä rajoittaa varojen hankkimista ja välittämistä. Terrorismin rahoittamisessa varojen lailliset ja laittomat hankintatavat sekoittuvat, ja tästä syystä näiden erottaminen toisistaan on vaikeaa. Kerätyt varat voivat olla peräisin joko laillisista lähteistä, kuten yksityishenkilöiltä tai varainkeruutilaisuuksista, tai laittomista lähteistä, eli rikoksista, kuten luottokorttipetoksista tai kiristyksistä. (Portaankorva 2011, 33-36.)

Yksi suurimmista laillisista tavoista rahoittaa terrorismia on terroristijärjestölle tehty lahjoitus, jolloin varat pystytään helpokosti siirtämään luovuttajan haluamaan toimintaan. Terroristijärjestön varainkeruussa on usein käytössä hyväntekeväisyysjärjestöksi naamioitu organisaatio, joka yrittää vakuuttaa lahjoittajat avuntarpeesta. Lailliset liiketoimet ovat myös yleistyneet terrorismin rahoittamisessa. Tällöin näennäisesti lailliset yritykset keräävät liiketoiminnallaan tai lainajärjestelyillään varoja järjestölle. Erilaisia näennäisesti laillisia rahankeräyskeinoja ovat jäsenmaksut, tapahtumat ja erilaisista puhetilaisuuksista saatavat varat. (Portaankorva 2011, 36-37.) Rahoituksen lähteen löytäminen on aina tärkeää, sillä lähteen löytämisellä voidaan estää terrorismin rahoitus tulevaisuudessa (Schott 2006, I-6).

Järjestäytyneen rikollisuuden rahanpesu sekä terroristiryhmien rahoittaminen eroavat toisistaan, sillä järjestäytyneen rikollisuuden rahanpesussa tavoitteena on kerätä varallisuutta rikollisella toiminnalla sekä saada se näennäisesti lailliseen muotoon. Terrorismin rahoittamisessa taas kerätään varallisuutta terroristitekojen tekemiseen. (Durrieu 2013, 67.) Rahanpesussa ja terrorismin rahoituksessa käytetään usein samoja menettelytapoja. Terrorismin rahoituksessa käytetty varallisuus voi olla peräisin laillisesta, laittomasta tai molemmista lähteistä, kun taas rahanpesussa varallisuus on

aina peräisin jonkinlaisesta esirikoksesta. Terrorismin rahoitus ja rahanpesu liittyvät usein toisiinsa, ja molemmissa on olennaista yrittää peittää sekä varallisuuden saaja että sen alkuperä. (Schott 2016, I-6.) Terroristijärjestöt joutuvat turvautumaan rahanpesuun usein, sillä suuri osa heidän varoistaan tulee rikollisesta toiminnasta. Laitto-
man toiminnan avulla saaduille varoille tarvitaan näennäisesti laillinen alkuperä, jotta niitä voidaan hyödyntää. (Durrieu 2013, 69-70.)

Rahanpesua ja terrorismin rahoitusta tapahtuu kaikkialla. Erityisesti näitä tapahtuu maissa, joissa on monimutkaiset rahoitusjärjestelmät sekä heikot rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen rakenteet. Tämän takia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen eri vaiheita voidaan toteuttaa jälkien peittämiseksi näissä maissa. Usein näiden eri vaiheet toteutetaan eri maissa, jotta rikoksen paikantaminen on vaikeampaa. (Schott 2016, I-9.)

3.2 Riskiarvio

Riskejä sekä riskilajeja luokitellaan useilla eri tavoilla, mutta yleisesti riskilajit jaetaan neljään eri ryhmään niiden lähteen tai tyyppin perusteella. Neljä riskilaji ryhmää ovat operatiiviset-, strategiset-, taloudelliset- ja vahinkoriskit. Kaikissa riskilajeissa riskin lähde voi olla organisaation sisäinen tai ulkoinen. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki 2016, 76.)

Yrityksen päivittäisiin toimintoihin liittyvät riskit ovat operatiivisia riskejä. Riskit ovat välittömien tai välillisten vahinkojen tai yrityksen maineen riskejä, mitkä ovat usein seurauksia huonoista sisäisistä prosesseista, henkilöstöistä, järjestelmistä taikka ulkoisista tapahtumista. Operatiivisiin riskeihin kuuluvat myös rikosriskit, johtamiseen liittyvät riskit sekä sopimusriskit. (Ilmonen ym. 2016, 78.)

Rikokset vaikuttavat suoraan yrityksen tuottavuuteen, tulokseen sekä useihin muihin yrityksen toimintoihin. Tästä syystä yrityksen tulee selvittää, kuinka rikoksiin liittyvä riski vaikuttaa yrityksen toimintaan. Ennaltaehkäisevä toimintasuunnitelman ja rikosten kartoituksella pyritään toteuttamaan riskien hallitsemiseksi, sillä ennaltaeh-

käisy on yritykselle kannattavampaa kuin rikoksen selvittäminen. Yrityksessä rikosrikkiejä voidaan ennaltaehkäistä koulutuksilla, ohjeistuksilla sekä toiminta tapoja kehittämällä. Rikosriskit suuntautuvat yritykseen, sen henkilöstöön tai yrityksen omaan toimintaan. Yrityksen operatiivisesta toiminnasta vastuussa oleva toimitusjohtaja on vastuussa kaikista yrityksen toiminnoista ja viime kädessä myös rikosasioista. Toimitusjohtajan tehtävä on selvittää rikosriskit, niille tehtävät toimenpiteet sekä hankkia tarpeelliset resurssit rikosten torjumiseksi. Rikosriskien vähentämiseen tarvittavia resursseja ovat henkilökunnan koulutus rikosriskeistä rikosriskien torjumiseksi sekä vastuuhenkilöiden määrittäminen. (Rikosriskit N.d.)

Riskien arviointi on osa riskienhallinnanprosessia. Riskiarviossa yksittäisille tapauksille tai tapahtumille annetaan lisäarvio, mikä erottaa riskienhallinnan sisäisestä tarkastuksesta. Riskiarvion tavoitteena on antaa informaatiota päätösten tekemisen tueksi. Riskien arviointi antaa edellytykset harkitun riskin ottamiseen, mikä taas edellyttää hyviä pohjatietoja. Riskien arvioinnista olisi hyvä olla vastuussa henkilö, joka omaa tehtäviensä tai tavoitteiden puolesta kiinnostusta tehtävää varten. (Ilmonen ym. 2016, 107.)

Riskien arviointiin kuuluu kolme osa-aluetta: riskien tunnistaminen, riskien analysointi ja riskien evaluointi annettujen taustatietojen pohjalta. Riskiarviossa olevat aiheet ohjautuvat riskin tyyppin mukaan. Rahallisesti mitattaville riskeille on olemassa helposti asetettavat mittarit, mutta riskien, joita ei pystytä mittaamaan, pohjatietoja pyritään tarkentamaan riskien kokonaisvaltaisen ymmärtämisen helpottamiseksi. (Ilmonen ym. 2016, 107.)

Riskien tunnistaminen muodostuu riskeihin vaikuttavien tekijöiden, tapahtumien sekä riskien aiheuttajien ja seurausten tunnistamisesta. Riskien tunnistaminen voidaan aloittaa kartoittamalla uhat ja vaarat. Uhka tai vaara ei vielä sellaisenaan ole riski, mutta jos uhan tai vaaran seuraus olisi oleellinen tai merkittävä yritykselle, muodostavat ne riskin. Riskien tunnistaminen riskiarviota varten alkaa taustatietojen ollessa selvitetty. Tunnistusvaiheen tehtävänä on löytää tilanteet ja tapahtumat, joihin yrityksessä tulee reagoida. Riskien tunnistusvaihe on yksi ratkaisevimmista osista riskiarvion onnistumisessa, sillä ellei riskiä tunnisteta, ei hyvilläkään taustatiedoilla tai

riskien selvittämisellä voida riskien torjunnassa onnistua. (Ilmonen ym. 2016, 108-110.)

Riskien analysoinnilla tarkoitetaan arvojen määrittämistä havaituille riskeille, niiden vaikutuksille sekä mahdollisuuksille. Riskien analysointi voidaan toteuttaa kvalitatiivisena, kvantitatiivisena tai näiden yhdistelmällä. Kvalitatiivisessa riskien analysoinnissa muodostetaan sanallinen selitys, jossa kuvataan riskin toteutumisen aiheuttamia vaikutuksia. Kvalitatiivisessa analysoinnissa on myös mahdollista tarkastella riskin vaikutuksia liiketoiminnalle sekä taloudellisia vaikutuksia yritykselle. Riskin erilaisille vaihtoehdoille annetaan numeraalinen arvo, joka selitetään numeraalisesti auki. (Ilmonen ym. 2016, 111-112.)

Riskejä arvioiva henkilö vaikuttaa voimakkaasti siihen, mitkä riskit koetaan hyväksyttävänä. Kokenut riskejä arvioiva henkilö osaa tunnistaa milloin ja millaisten riskien otto on kannattavaa. Kun riskin kumoamismahdollisuudet ovat tiedossa, riskien ottaminen koetaan hyväksyttävänä. (Ilmonen ym. 2016, 112.)

Riskien todennäköisyyden arviointiin valitaan menettelytapa, jonka avulla saadaan aikaiseksi riskien todennäköisyyksille oikeimmat arvot. Yksinkertaisimmalla tavalla todennäköisyys riskin toteutumiselle voidaan arvioida asteikolla yhdestä viiteen, jossa arvoasteikon skaala on hyvin epätodennäköisestä - tapahtuu varmasti- vaihtoehtoon. Todennäköisyyden luotettavuutta voidaan parantaa oikeanlaisen menetelmän avulla. Menetelmän valitsemiseen vaikuttavat käytössä olevat tiedot, riskien luonne sekä tarkastelujakso. (Ilmonen ym. 2016, 112.)

Riskiarvion evaluoinnissa tehtyjä riskiarvioita peilataan alkuperäisen riskiarvion vaatimuksia vasten. Evaluoinnin tarkoitus on tarkistaa kerättyjen tietojen riittävyys riskiarviota varten, varmentaa riskiluokat ja hyväksyä riskiarvio. Evaluoinnissa tapahtuvat havainnot voivat vaatia riskiarvion uudelleen tekemisen tai arvioinnin, ja mahdolliset tarvittavat muutokset tulee hyväksyä ennen riskiarvion hyväksymistä. Riskiarvion evaluoinnin voi tehdä erillinen arviointitoimielin, jolla ei ole vastuuta yrityksen arvioitavasta toiminnasta. (Ilmonen ym. 2016, 113.)

Ilmoitusvelvollisen riskiarvio

Lain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi mukaan ilmoitusvelvollisia ovat muiden yritysten kirjanpitotehtäviä tekevät yritykset, joiden velvollisuutena on edesauttaa toimeksiantajan toiminnan paljastamista sekä selvittämistä. (L 444/2017, 1. luku, 1-2§.) Tilitoimiston on ilmoitusvelvollisena ilmoitettava viipymättä selvittelykeskukselle hämäräperäisistä liiketoimista. Ilmoitus on tehtävä, vaikka asiakassuhdetta ei olisi perustettu tai siitä olisi kieltäydytty, sekä myös tilanteissa, joissa kyseessä olevan yrityksen liiketoimet olisi keskeytetty. Ilmoitusvelvollisen tehtävä on myös ilmoittaa oman harkintakyvyn ylittävistä maksuista tai suorituksista. (L 444/2017, 4. luku, 1§.) Ilmoitusvelvolliset kirjanpitäjät ovat erityisasemassa, sillä heillä on hyvät edellytykset havaita poikkeavia sekä epäilyttäviä liiketapahtumia. Näin he voivat havaita mahdollisen rikoksen asiakasyrityksessään. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – Kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitavat 2020, 1.)

Vakituinen asiakassuhde asiakkaan ja ilmoitusvelvollisen välillä on tilanteissa, joissa heidän välillään on sopimus tai sitoumus. Myöskin tilanteissa, joissa asiakkaan ja ilmoitusvelvollisen välillä neuvotellaan mahdollisesta asiakassuhteesta, ilmoitusvelvollinen on velvollinen ilmoittamaan kyseisen yrityksen toiminnasta riskejä havaitessaan. Ilmoitusvelvollisen tulee myös seurata olemassa olevia asiakkaita, sillä muutokset asiakkaan toiminnassa voivat velvoittaa ilmoitusvelvollisen laatimaan riskiarvion uudelleen uuden tiedon pohjalta. (Andersén 2020, 80-81.)

Laki määrää ilmoitusvelvollista tekemään riskiarvion tunnistaakseen sekä arvioidakseen mahdollisia rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen liittyviä riskejä. Ilmoitusvelvollisen tulee päivittää riskiarvioita säännöllisesti ja hänen on toimitettava riskiarvio sekä siihen tehtävät muutokset toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle tai asianajajayhdistykselle. Ilmoitusvelvollisen tulee toimittaa riskiarvio näiden toimitusten pyynnöstä ilman tarpeetonta viivästystä. (L 444/2017, 2. luku, 3§.)

Riskiarviota tehdessä otetaan huomioon asiakasyrityksen toiminnan luonne, koko sekä laajuus. Edellä mainitut asiat huomioon ottaen riskien vähentämiseksi ja hallit-

semiseksi ilmoitusvelvollisella tulee olla käytössään riittävät sisäiset toimintaperiaatteet, menettelytavat sekä valvontamenetelmät. Näihin tulee sisältyä myös niiden kehittäminen sekä tarkastus, mikäli ilmoitusvelvollisen toiminnan luonne ja koko sitä vaatii. (L 444/2017, 2. luku, 3§.)

3.3 Asiakkaan tunteminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Ilmoitusvelvollisen tehtäviin kuuluu asiakkaan tunnistaminen sekä henkilöllisyyden todentaminen, kun vakituista asiakassuhdetta perustetaan ilmoitusvelvolliseen yritykseen. Jos asiakkaan alaisuudessa toimii henkilö, joka on vastuussa liiketoiminnasta, myös hänen henkilöllisyytensä tulee varmentaa sekä saada vahvistus siitä, että hän työskentelee asiakkaan nimissä. Asiakkaan henkilöllisyys tulee vahvistaa ja asiakas täytyy tunnistaa tilanteissa, joissa asiakas on satunnainen ja hänen liiketoimiensa laajuus tai toisiinsa sidoksissa olevien liiketoimien suuruus on yli kymmenentuhatta euroa. Vahvistus ja tunnistus tulee tehdä myös tilanteissa, joissa asiakas tekee varojen siirtoja, joiden summa on yli tuhat euroa. Asiakkaan tunnistus tulee tehdä myös satunnaisen asiakkaan käteisellä tapahtuvan myynnin tai toisiinsa sidoksissa olevien myyntien summan ollessa yli kymmenentuhatta euroa. (Andersén 2020, 76-77.)

Asiakkaan henkilöllisyys tulee varmistaa myös silloin, kun asiakkaalla on epäilyttäviä liiketoimia tai silloin, kun asiakasta epäillään terrorismin rahoittamisesta. Asiakas täytyy tunnistaa tilanteissa, joissa aikaisempia tunnistautumistietojen luotettavuutta ja riittävyttä epäillään. Tunnistaminen ja todentaminen täytyy suorittaa ennen asiakassuhdetteen laatimista, tai viimeistään ennen liiketoimien loppuun saattamista tai varojen saamista. (Andersén 2020, 77.)

Asiakkaalta tulee saada tunnistautumis- ja yhteystiedot. Lisäksi asiakaskohtaisesti asiakkaalta täytyy saada tiedot liiketoiminnasta, sen laajuudesta ja laadusta sekä syy palvelun ja tuotteen käytölle. Lisäksi tarvitaan tiedot asiakkaan todellisista edustajista, tosiasiallisista edunsaajista, omistussuhteista sekä taloudellisesta asemasta ja omaisuuden alkuperästä. Asiakkaalta saatuja tietoja verrataan julkisten rekisterien tietoihin niiden totuusperän varmistamiseksi. (Andersén 2020, 77-78.)

Erityistilanteet

Ilmoitusvelvollisen tulee osoittaa erityistä huomiota asiakkaan tunnistamisessa silloin, kun asiakas on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö. Erityistä huomiota tulee käyttää myös asiakkaisiin, joiden omaisuus tai liiketoiminta on monimutkaisten omistusrakenteiden takana. Tällaisissa asiakkaissa on tärkeää selvittää tiedot tosiasiallisista edunsaajista, omistajista sekä asiakkaan toimintaa seurataan normaalia enemmän. Asiakkaita, joiden liiketoiminnan tiedetään olevan toimialalla, jossa esiintyy harmaata taloutta, tai joiden liiketoiminta herättää epäilyjä, seurataan myös tarkemmin. (Andersén 2020, 78.)

Riittävien tietojen hankkiminen on erityisen tärkeää myös silloin, kun asiakkaan liiketoiminta edellyttää sopimisesta kirjeenvaihtajapankin tai muun vastaavan tahon kanssa toimiessa. Riittävät tiedot tulee siis hankkia myös vastapuolena olevasta kirjeenvaihtajapankista taikka muusta tahosta sekä asian siirtämistä ylemmän tahon hyväksyttäväksi. Tietyt ulkomaille kohdistuvat maksut vaativat erityishuomiota. Maat, joissa on finanssialan pakotteita tai joiden lainsäädännöt eivät sisällä täysimääräisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kriteerejä, vaativat tarkempaa seuraamista sekä asiakkaan tunnistamista. (Andersén 2020, 79.)

3.4 Asiakkaan tunnistamista koskevat tiedot ja niiden säilyttäminen

Ilmoitusvelvollisen tehtävä on säilyttää tiedot turvallisella tavalla asiakkaan tuntemista varten viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen loppumisesta. Tiedot tulee säilyttää myös satunnaisesta liiketoimesta viiden vuoden ajan liiketoimen loppumisesta. Ilmoitusvelvollisen tehtävänä on ilmoittaa asiakkaalle, että hänen tietojiaan voidaan käyttää terrorismin ja rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi sekä selvittämiseksi. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvistä meneillään olevista toimenpiteistä ei tule kuitenkaan kertoa asiakkaalle. Tietoja, jotka asiakkaasta on hankittu rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseksi, ei saa käyttää muihin tarkoituksiin. (Andersén 2020, 81, 83.)

Asiakkaasta kerättävät tiedot muodostuvat asiakkaan nimestä, syntymäajasta ja henkilötunnuksesta. Edellä mainitut tiedot tulee kerätä myös asiakkaan edustajalta. Ulkomaalaisten asiakkaiden kohdalla asiakkaalta täytyy saada tiedot kansalaisuudesta sekä matkustusasiakirjasta. Mikäli asiakas kuuluu tehostetun tuntemisvelvollisuuden piiriin, täytyy häneltä saada siihen kuuluvat tiedot. Lisäksi asiakkaalta pyydetään yrityksen tai yhteisön nimeä, rekisterinumeroa, -päivää sekä viranomaista. Yrityksen hallituksen tai päättävän elimen oikeushenkilöiden nimet, syntymäajat sekä kansalaisuudet tulee kerätä ja säilyttää. Tämän lisäksi yrityksen tosiasiallisten edunsaajien nimet, syntymäajat sekä henkilötunnukset tulee olla tiedossa. Asiakkaan liiketoiminta, sen laajuus, laatu, taloudellinen asema, tieto varojen lähteestä sekä syy liiketoimien tai palvelun käytöstä tulee olla tiedossa. Todentamisessa asiakkaasta pitää säilyttää todentamisessa hyödynnetyn asiakirjan nimi tai tunnistetieto sekä sen myöntäjä tai kopio asiakirjasta. Etätunnistetun asiakkaan kohdalla täytyy säilyttää informaatio todentamisessa käytetystä menettelystä tai alkuperästä. (Andersén 2020, 82.)

Asiakasta koskevien tietojen hankkiminen, jatkuva seuranta ja selonottovelvollisuus

Ilmoitusvelvollinen on velvollinen hankimaan tarvittavat tiedot asiakkaidensa toiminnasta, liiketoiminnan tyypistä, kokonaisuudesta sekä palveluiden käytön perusteista. Asiakkaan toiminnasta on myös järjestettävä seuranta, joka on asiakassuhteeseen, laatuun, laajuuteen sekä riskeihin nähden riittävää. Asiakkaan tietojen täytyy olla ajantasaisia sekä vastata tietoja, jotka ilmoitusvelvollisella on hallussa asiakkaan toiminnasta sekä asiakkaasta itsestään. (Andersén 2020, 83-84.)

Erytishuomiota ilmoitusvelvollisen tulee osoittaa asiakkaan sellaisiin toimiin, jotka ovat poikkeavia asiakkaan yrityksen liiketoimen suuruuden, rakenteen tai koon osalta. Liiketoimiin, jotka eivät ole linjassa asiakkaan tavallisiin liiketoimiin, on kiinnitettävä erityistä huomiota. Erytistä huomiota tulee kiinnittää myös tilanteisiin, joissa aiempi ja nykyinen kokemus asiakkaasta eivät ole yhdenmukaisia eivätkä asiakkaan liiketoimet käy yhteen olemassa olevan tiedon kanssa. Ilmoitusvelvollisen tehtävä on selvittää omaisuuden alkuperä tilanteen vaatiessa. (Andersén 2020, 83-84.)

Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus

Ilmoitusvelvollinen arvioi riskiarviossa asiakkaan riskiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Asiakkaan arvion ollessa matala riskinen, ilmoitusvelvollinen voi käyttää yksinkertaistettua asiakkaan tunnistamismenettelyä. Yksinkertaistetussa tunnistamismenettelyssäkin tulee noudattaa lakia, sillä kyseessä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvistä lievennyksistä. (Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen – ohje ilmoitusvelvolliselle 2019, 9-10.)

Ilmoitusvelvolliselle annettuja lievennyksiä yksinkertaistetussa asiakkaan tunnistamisessa on asiakkaan ja hänen edustajansa henkilöllisyyden todentamiseen sekä tosiasiallisen edunsaajan tunnistamiseen ja todentamiseen liittyvät lievennykset. Lisäksi lievennyksiä on annettu asiakkaasta säilytettävien tietojen säilytykseen, hankkimiseen, seurantaan sekä epäilyttävien tapahtumien selonottovelvollisuuteen. Yksinkertaistettu asiakkaan tunnistamisvelvollisuus tulee perustella asiakkaasta tehtävää riskiarvioita varten. (Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen – ohje ilmoitusvelvolliselle 2019, 9-10.)

Tehostettu tunnistaminen

Erityistilanteissa laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi vaatii ilmoitusvelvolliselta suurempaa huomiota asiakkaan tunnistamiseen ja henkilöllisyyden todentamiseen. Tehostettua tunnistamista käytetään asiakkaisiin, joiden riski rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen liittyen on korkea. Asiakkaaseen ja hänen liiketoimintaansa kiinnitetään normaalia enemmän huomiota ja ilmoitusvelvollisen vastuulla on tehdä asiakkaasta tarkempaa selvitystyötä sekä dokumentointia. Ilmoitusvelvollisen tulee seurata normaalia enemmän asiakasta, hänen liiketoimintaansa sekä asiakkaan palveluiden käyttöä. Asiakkaista tulee myös tarkistaa, että he eivät kuulu kansainväliseen pakotelistaan tai jäädytys- tai pakolistoille. Ilmoitusvelvollisen vastuulla on vahvistaa, että asiakkaan toiminnassa ei esiinny rahanpesua tai terrorismin rahoitusta. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – kirjanpitotehtäviä toimeksiantosta hoitavat 2020, 4-5.)

Tehostettuihin toimiin tulee alkaa silloin, kun asiakassuhteessa tai yksittäisessä liiketoimessa on normaalia suurempi riski rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Kohonnut riski on esimerkiksi silloin, kun asiakas itse sekä hänen liiketoimensa ovat sidoksissa valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen järjestelmät eivät täytä kansainvälisiä normeja. Tehostettuja toimia tulee myös käyttää silloin, kun asiakas, hänen perheensä tai liikekumppaninsa ovat poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä. Tehostettuja toimia tulee käyttää asiakkaan käyttäessä etätunnistautumista. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavat 2020, 4.)

Etätunnistaminen

Etätunnistautumistilanteissa asiakas ei ole läsnä tunnistautumistilanteessa, ja tämän katsotaan lisäävän riskiä rahanpesulle ja terrorismin rahoittamiselle. Suuren riskin takia etätunnistustilanteissa ilmoitusvelvollisilta vaaditaan tehostettua tuntemisvelvollisuutta. Etätunnistustilanteissa tehostettu tuntemisvelvollisuus velvoittaa ilmoitusvelvollisen todentamaan asiakkaan henkilöllisyyden hankkimalla lisätietoja sekä asiakirjoja luotettavilta lähteiltä. Ilmoitusvelvollisen on myös varmistettava, että liiketoiimiin liittyvät suoritukset ovat tulleet tai maksettu luottolaitoksen tililtä, joka on avattu asiakkaan nimissä. Lisäksi asiakkaan henkilöllisyys tulee todentaa sähköiseen tunnistamiseen tarkoitetulla tunnistusvälineellä tai sähköistä allekirjoitusta varten hyväksytyllä varmenteella. (L 444/2017, 3. luku, 11§.)

Luotettava henkilöllisyyden todentaminen edellyttää usein ilmoitusvelvolliselta useiden erilaisten tapojen yhdistämistä sekä lisätietojen hankkimista asiakkaasta. Asiakkaiden tietoja voidaan tarkistaa ja seurata julkisista rekistereistä saatavan informaation avulla. Julkisia rekistereitä, joista tietoa asiakkaasta voidaan kerätä, ovat väestörekisteri, luottotietorekisteri sekä kaupparekisteri. (Finanssivalvonta 2010, 21.)

Tosiasiallinen edunsaaja

Ilmoitusvelvollisen vastuulla on varmistaa tosiasiallisten edunsaajien tunnistus ja henkilöllisyys sekä edunsaajista saadun tiedon asianmukaisuus, tarkkuus ja ajantasaisuus (L 444/2017, 2. luku, 6§). Nykypäivänä on yleistä, että yritykset omistavat osia toisistaan ja ovat liitossa toistensa kanssa kansainvälisesti, minkä takia todellisia edunsaajia on hankala selvittää. Todellisia edunsaajia pyritään peittelemään vaikeilla ja suurilla yritysrakenteilla, ja tämän vuoksi ilmoitusvelvollisen vastuulla on selvittää tosiasialliset edunsaajat. (Andersén 2020, 92.)

Tosiasiallinen edunsaaja on luonnollinen henkilö, joka omistaa suoraan tai välillisesti vähintään 25% yrityksen tai yhteisön osakkeista ja hänellä on hallussa vähintään 25% määräysvalta tai hän käyttää muulla tavoin määräysvaltaa. Säätiöiden, yhdistysten, uskonnollisten yhdyskuntien, asunto-osake- ja kiinteistöyhtiöiden hallitusten jäsenet kuuluvat tosiasiallisiin edunsaajiin. Ulkomaisissa trusteissa tosiasiallisia edunsaajia ovat määräysvaltaa käyttävät perustajat, asetetut suojelijat sekä omaisuuden hoitajat ja edunsaajat.

Tosiasiallista edunsaajaa ei ole tarpeen selvittää, jos kyseessä on yhtiö, jonka kaupan käynnin kohteena on arvopaperit säännellyllä tai sitä vastaavilla markkinoilla. Suomessa tosiasiallista edunsaajaa ei myöskään tarvitse selvittää, jos kyseessä on Suomessa tai ETA-valtioissa työskentelevä asianajaja tai muita asiakasvaratilejä hoitava oikeudellisten palvelujen tarjoaja, mikäli hänen tietonsa ovat saatavilla luottolaitoksilta pyydettäessä. (Andersén 2020, 92, 94.)

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tunnistaminen

Ilmoitusvelvollisen asiakkaan, hänen perheen jäsenen tai yhtiökumppanin ollessa poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tulee ilmoitusvelvollisella olla tarkemmat menettelytavat asiakkaan todentamiseksi. Ilmoitusvelvollisen yrityksen johdon täytyy hyväksyä asiakkuudet, joihin liittyy poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, ennen kuin asiakassuhde voidaan aloittaa. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön asiakassuhte-

seen liittyvästä varallisuudesta ja varojen alkuperästä täytyy saada selvitys. Lisäksi tehostettua asiakassuhteen seurannan tulee olla jatkuvaa asiakkaan tai hänen lähipiirinsä ollessa poliittisesti vaikutusvaltaisia. Asiakasta ei pidetä enää poliittisesti vaikutusvaltaisena, kun hän ei ole toiminut poliittisissa tehtävissä vuoteen. (L 444/2017, 3. luku, 13§.)

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tunnistaminen on haastavaa Suomessa erityisesti ulkomailta tulevien henkilöiden kohdalla. Ihmiset voivat kokea itsensä poliittisesti vaikutusvaltaiseksi, vaikka eivät sitä varsinaisesti olisi. Toisaalta ihmisen voi olla vaarallista tunnustaa olevansa poliittisesti vaikutusvaltainen joissakin maissa, mikä tekee oikean tiedon saamisen haastavaksi. On myös mahdollista, että Suomessa asuvat ulkomaalaiset tai heidän sukulaisensa ovat kotimaassaan poliittisessa asemassa. Asiakkaan tai hänen lähipiiriinsä kuuluvan henkilön osoittautuessa poliittisesti vaikutusvaltaiseksi on heihin sovellettava tehostettua tunnistautumismenettelyä, mikä vaikuttaa riskiarvion tekemiseen sekä rahanpesuriskin seurantaan ja analysointiin. (Andersén 2020, 89, 91.)

Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ovat valtionpäämiehet, hallituksen jäsenet tai ministerit. Tällaisissa tehtävissä ovat tasavallan presidentti, pääministeri, perustuslain viidennessä luvussa tarkoitettu ministerin tehtävää tekevä sekä valtion sihteeri. Lisäksi Ahvenanmaan maakunnan hallituksen jäsenet ja maaherran tehtävissä olevat kuuluvat poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin. (VNA 610/2019, 2§.) Parlamentin jäsenet, joiden virkoihin kuuluvat kansanedustajat, Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsenet sekä Euroopan parlamentin jäsenet ovat myös poliittisesti vaikuttavia henkilöitä (VNA 610/2019, 3§). Poliittisen puoleen puheenjohtaja sekä puolueen jäsenet sekä varajäsenet ovat myös poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä (VNA 610/2019, 4§).

Vaikutusvaltaisia ovat myös korkeimman oikeuden presidentti, oikeus-, ympäristöasiiantuntija- ja yli-insinöörineuvos sekä sotilasasioissa sotilasjäsenet. Poliittisesti vaikuttaviksi henkilöiksi katsotaan myös työtuomioistuimen presidentti, työtuomioistuinneuvos sekä asiantuntijajäsenet. Vakuutus oikeuden tuomarit, lääkärit sekä asiantuntijajäsenet toimivat myös poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden tehtävissä.

Myös työ- ja vakuutusoikeudessa asessorin tehtävät luetaan poliittisesti vaikutusvaltaisiksi. (VNA 610/2019, 5§.) Poliittisesti vaikutusvaltaisia ovat myös valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja, keskuspankin johtokunnan jäsenet, suurlähettiläs ja hänen asianhoitajansa (VNA 610/2019, 6§, 7§.). Puolustusvoimista poliittisesti vaikutusvaltaisiksi henkilöiksi katsotaan vähintään kenraalikuntaan kuuluvat upseerit. Kenraalikuntaan kuuluvan upseerin tehtäviä ovat puolustusvoimien komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin sekä amiraalin tehtävät. (VNA 610/2019, 9§.)

Rahanpesulaki linjaa myös Suomen valtion suoraan tai välillisesti, omistamien yritysten hallitusten puheenjohtajan, jäsenten, toimitusjohtajan, varatoimitusjohtaja sekä hallintoneuvoksen puheenjohtajan ja jäsenten tehtävissä työskentelevien henkilöiden olevan poliittisesti vaikutusvaltaisia. (VNA 610/2019, 10§.) Rahanpesulain mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisia ovat myös kansainvälisten yhteisöjen toimitusjohtajat, varajohtajat, hallitusten jäsenet ja varajäsenet. Kansainvälisiä yhteisöjä ovat yhdistyneet kansakunnat ja sen erityisjärjestöt, sekä alueelliset, sotilaalliset ja taloudellista yhteistyötä kehittävät kansainväliset yhteisöt. (VNA 610/2019, 11§.)

Todentamisasiakirjat

Henkilöllisyys täytyy olla aina todennettavissa luonnollisten henkilöiden kanssa toimiessa. Henkilöllisyys todennetaan luotettavista ja riippumattomista lähteistä peräisin olevilla asiakirjoilla, jotka ovat viranomaisten myöntämiä sekä voimassa olevia asiakirjoja. Viranomaisilta saatuja asiakirjoja käytetään asiakkaan tunnistamiseen, sillä viranomaisilta saatuja asiakirjoja on vaikeampi väärentää ja niiden myöntämisprosessi on luotettavampi. Asiakirjan tulee olla kuvallinen, määräaikainen sekä voimassa oleva. Henkilön tulee olla asiakirjasta selvästi tunnistettavissa sekä hänen henkilötietojensa tulee olla todennettavissa kyseisestä asiakirjasta. Ilmoitusvelvollisen epäillessä asiakirjan aitoutta täytyy asiakkaalta saada lisätietoja todentamistietojen varmistamiseksi. Ilmoitusvelvollisen tehtävä on verrata ja täydentää asiakkaalta saatuja todentamistietoja julkisista rekistereistä niiden varmistamiseksi. (Finanssivalvonta 2010, 23-24.)

Suomessa henkilöllisyyttä osoittavat todentamisasiakirjat ovat voimassa oleva passi tai henkilökortti. (L 671/2006, 1. luku, 5§.) Muukalaispassi, pakolaisen matkustusasiakirja, diplomaattipassi sekä ulkomaalaisten viranomaisten myöntämät kansallinen passi ja matkustusasiakirjaksi hyväksytty henkilökortti voivat myös olla todentamisasiakirjoja (L 301/2004, 135§). Tietoja, joita asiakkaan tunnistamisessa käytettävissä asiakirjoissa olisi hyvä olla, ovat nimi, sukupuoli, henkilötunnus, kansalaisuus, syntymäkotikunta, myöntäneen viranomaisen nimi, myöntämispäivä ja viimeinen voimassaolopäivä, haltijan nimikirjoitus ja kasvokuva. Ilmoitusvelvollisen tulee harkita tarkoin ajokortin hyväksymistä todentamisasiakirjana, sillä ajokortin turvallisuustekijät sekä myöntöprosessi eivät vastaa passin tai henkilökortin tasoa. (Standardi 2.4 2010, 24.)

Ilmoitusvelvollinen voi itse päättää, mitkä asiakirjat ovat hyväksyttäviä ilmoitusvelvollisen omassa riskienhallinnanperiaatteiden mukaisessa henkilöllisyyden todentamisessa. Todentamisasiakirjojen osalta ei ole olemassa kansallista lainsäädäntöä, mutta Suomessa ainoastaan poliisin myöntämä passi sekä henkilökortti myönnetään henkilöllisyyden todentamista varten. Ajokorttia hyväksyttäessä todentamisasiakirjaksi täytyy ilmoitusvelvollisen olla erityisen tarkkana vaihdettujen ajokorttien suhteen. Ulkomaalainen henkilö voi vaihtaa ulkomaisen ajokorttinsa suomalaiseen oleskeltuaan puolivuotta Suomessa, vaikka henkilön henkilöllisyyttä ei olisi voitu varmistaa matkustusasiakirjasta. (Standardi 2.4 2010, 24.)

3.5 Erityishuomioita vaativat tilanteet kirjanpitäjillä

Kirjanpitopalveluita tarjoavan ilmoitusvelvollisen tulee toistuvasti seurata asiakaidensa toimintaa, ja hänen tulee tuntea asiakkaansa ja heidän toimintansa. On siis varmistuttava siitä, että asiakkaan toiminta vastaa sitä tietoa, joka ilmoitusvelvollisella on. Jos asiakkaan liiketoiminnassa ilmenee jotakin epäilyttävää, on ilmoitusvelvollisen vastuulla tehdä toiminnasta lisäselvityksiä. Mikäli lisäselvitystä ei asiakkaalta saada, tulee ilmoitusvelvollisen välittömästi tehdä epäilyttävästä liiketoimesta ilmoitus rahanpesun selvityskeskukselle. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – Kirjanpito- tehtäviä toimeksiannosta hoitavat 2020, 5-6.)

Erytystä huomiota tulee asiakkaaseen kiinnittää kirjanpitopalveluita tarjoavassa yrityksessä silloin, kun asiakas kieltäytyy henkilöllisyyden tunnistamisesta, käyttää väärinnettä tai väärinnettä tunnistamisasiakirjoja tai tunnistamisasiakirjat ovat puutteelliset. Asiakkaan osoitetietoihin täytyy kiinnittää huomioita, ja mikäli asiakkaalla on useita osoitteita tai ei osoitetta lainkaan ilman pätevää syytä, tulee asiakkaan antaa selvitys tästä ilmoitusvelvolliselle. Ilmoitusvelvollisen tulee selvittää sekä saada tietoonsa myös se, mikäli asiakas, tämän läheinen tai liikekumppani on poliittisesti vaikutusvaltainen. Tilanteessa, jossa asiakas tai hänen yrityksensä on sidoksissa riskejä omaaviin valtioihin tai alueisiin, tulee asiakasta ja hänen liiketoimiaan tarkastella tarkemmin. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – Kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitavat 2020, 5.)

Ilmoitusvelvollisen tulee kiinnittää erityistä huomiota asiakkaaseen ja hänen liiketoimiinsa myös silloin, kun asiakkaan kirjanpidossa on epänormaalien paljon käteisvirtoja, ja asiakas toimii toimialalla, jossa ei yleensä suuria käteisen rahan virtoja ole. Myös tilanteessa, missä asiakas tekee jatkuvasti kannattamattomia liiketoimia, on ilmoitusvelvollisen syytä epäillä asiakasta rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta. Asiakkaaseen tulee myös kiinnittää erityistä huomiota, mikäli yritykseltä löytyy maksusuorituksia, jotka eivät johda liikevaihtoon, tai mikäli kirjanpitotapahtumat ovat asiakasprofiilin kanssa ristiriidassa. Lisäksi liiketoimet, joille ei löydy selvää taloudellista tarkoitusta, tai jotka ovat poikkeavia arvonsa tai luonteensa perusteella normaalista liiketoimesta, herättävät epäilyjä rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta. Erytystä huomiota tulee osoittaa myös tilanteissa, joissa asiakkaalta löytyy tekaistuja tositteita. Jos asiakkaan yrityksen tiedetään olevan uusi, tulee yrityksen myyntiä tarkkailla. Mikäli uudessa yrityksessä myynti on suurta, tulee ilmoitusvelvollisen varmistua siitä, ettei liiketoimien taustalla ole mitään laitonta toimintaa. Uuden yrityksen käteisnostojen sekä talletusten määriä tulisi myös tarkkailla, ja mikäli talletuksia tai nostoja on epätavallisen paljon, tulee asiakkaalta saada näille selvitys. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – Kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitavat 2020, 6.)

Asiakkaan toimintaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta mahdolliset varoitusmerkit voidaan tunnistaa sekä löytää mahdollisimman varhain. Mikäli asiakas vaihtaa usein kirjanpitäjää tai tilintarkastajaa, asiakkaan ja yrityksen toimintaa tulee seurata

tarkemmin. Yrityksen omistusrakenteen tulisi olla helposti selvitettävissä, sillä epäselvyydet tai vaikeasti selvitettävät omistusrakenteet voivat olla merkkejä tosiasiallisten edunsaajien peittelystä. Lisäksi yrityksen lainoja tulee tarkkailla, sillä monimutkaisten lainajärjestelyiden avulla voidaan pyrkiä piilottamaan tietoa. Mikäli yrityksellä ei ole työntekijöitä tai työntekijöitä on erityisen vähän yrityksen luonteeseen nähden, tulee ilmoitusvelvollisen ottaa selvää tilanteen taustoista ja syistä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää asiakkaaseen, jolla on paljon konsultti maksuja ”veroparatiisi” yrityksille tai tileille. Asiakkaan kirjanpidosta tulee seurata konsulttimaksujen sekä sopimussakkojen määrää. Jos konsulttimaksuja tai sopimussakkoja löytyy epätavallisen paljon yrityksen luonteeseen tai kokoon nähden, tulee niistä tehdä lisäselvitystä. Yritykseen ja asiakkaaseen kiinnitetään myös erityistä huomioita silloin, jos epäillään rikollisen tai rikoskumppaneiden olevan mukana yrityksen liiketoiminnassa tai tapah- tumissa. (Alakohtainen liite yleisohjeeseen – Kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavat 2020, 6.)

3.6 Muut velvollisuudet

Ilmoitusvelvollisen on ilmoitettava epäilyttävästä liiketoimesta välittömästi rahanpesun selvityskeskukselle epäillessään terrorismin rahoittamista tai epäilyttävää liiketoimea. Ilmoitus tehdään, vaikka asiakassuhdetta ei olisi perustettu, liiketoimia ei olisi suoritettu tai liiketoimista olisi kieltäydytty. Kaikki tiedot ja dokumentit epäilystä terrorismin rahoittamisesta tai rahanpesusta tulee antaa rahanpesun selvityskeskukselle, ja tietopyyntöihin on myös vastattava kohtuullisessa ajassa. (L 444/2017, 4. luku, 1§.)

Ilmoitus tehdään sähköisesti rahanpesun selvittelykeskukselle sille varattua sovel- lusta käyttäen. Erityistilanteissa ilmoitus voidaan tehdä myös muulla tavalla, tällöin ilmoituksen teossa ja lähettämisessä tulee käyttää salattua yhteyttä tai muuta tietoturvallista menetelmää. Ilmoituksessa täytyy olla tiedot asiakkaasta, liiketoimien laadusta, liiketoimien varojen tai omaisuuden määrästä sekä valuutasta. Lisäksi ilmoi- tukseen tarvitaan tiedot varojen alkuperästä ja kohteesta sekä syystä, miksi liiketoi- mea epäillään. Ilmoitukseen merkitään myös se, onko liiketoimi suoritettu, keskey- tetty tai onko siitä kieltäydytty. (L 444/2017, 4. luku, 2§.) Ilmoitukseen merkitään

myös paikka, missä rahanpesu on tapahtunut sekä sen ajankohta ja tieto sen jatkuvuudesta ja kestosta. Ilmoitusvelvollisen täytyy antaa myös kuvaus siitä, kuinka rahanpesulakia rikotaan sekä ilmoittaa oma roolinsa rahanpesuepäilyn kohteena olevassa organisaatiossa. (Rahanpesulain valvonta. N.d.)

Edellä mainitut tiedot ja niihin liittyvät asiakirjat tulee säilyttää viiden vuoden ajan erillään asiakasrekisteristä. Tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen, kuin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemiseen ja kartoittamiseen. Kaikki tiedot ja asiakirjat tulee poistaa viiden vuoden kuluttua asiakassuhteen tai epäilyttävän liiketoimen päättymisestä, mikäli niiden säilyttämiselle ei ole erityistä syytä rikostutkinnan edistämisen kannalta, meneillä olevan oikeudenkäynnin takia tai oikeudenkäyntiin kuuluvien oikeuksien turvaamisen vuoksi. Säilytys tarvetta tulee uudelleen arvioida viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkastuksesta. Ilmoitusvelvollisen tulee tehdä tietojen tarkastamisesta sekä sen ajankohdasta merkintä. (L 444/2017, 4. luku, 3§)

Ilmoitusvelvollisen tulee keskeyttää liiketoimi tai kieltäytyä liiketoimesta, jos se on epäilyttävä tai sen varoja epäillään käytettävän terrorismin rahoittamiseen. Liiketoimen voi kuitenkin suorittaa loppuun, mikäli sen suorittaminen tai siitä kieltäytyminen vaikuttaisi tosiasiallisen edunsaajan selvittämiseen. (L 444/2017, 4. luku, 5§.)

Aluehallintovirasto ylläpitää rahanpesun valvontarekisteriä, johon ilmoittautuminen koskee kirjanpitoitehtäviä toimeksiannosta hoitavia. Rahanpesun valvontarekisteriin ilmoittautuvat yritykset, joilla on päivittäisessä toiminnassaan edellytykset löytää rahanpesua, terrorismin rahoitusta taikka yritys tai henkilö, jota käytetään hyväksi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen toteuttamiseksi. Rekisteriin kuuluvat yritykset ovat erityisessä asemassa, koska heidän avulla virainomaiset voivat saada selville informaatiota epäilyttävästä liiketoiminnasta. (Rahanpesulain valvonta. N.d.)

Tosiasiallisten edunsaajien ilmoittaminen

Tilitoimistolla ilmoitusvelvollisena on oikeus tarkistaa asiakkaidensa edunsaajatiedot rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Ilmoitusvelvollisina tilitoimistot

ilmoittavat puutteet sekä epäjohtonmukaisuudet edunsaajatiedoista patentti ja rekisterihallitukselle. Edunsaajatiedot tulee ilmoittaa tilanteissa, joissa edunsaajatiedot ovat muuttuneet, uusi yritys on rekisteröity tai edunsaajatietoja ei ole ilmoitettu aiemmin. Edunsaajatiedot täytyy ilmoittaa osakeyhtiöistä, osuuskunnista, sekä osassa avoimista yhtiöistä ja kommandiittiyhtiöistä. Edunsaajia ei tarvitse ilmoittaa toiminimellä toimivista yrityksistä. (Edunsaajailmoitus 2020.)

4 Tulokset

Opinnäytetyön teemahaastattelun avulla pyrittiin selvittämään, kuka riskiarviomallin voi tehdä ja mitä riskiarviomalli pitää sisällään. Tutkimuksessa haastateltiin Taloushallintoliiton johtavaa asiantuntijaa Janne Fredmania. Hänen toimenkuvaansa kuuluvat järjestelmäprosessien asiat, jotka pitävät sisällään rahanpesulain vaatimusten opastusta sekä tietosuojasetuksen opastusta.

Tutkimusaineiston kerääminen aloitettiin saatekirjeen (ks. liite 1) sekä teemahaastattelurungon tekemisellä (ks. liite 2). Haastateltavalle lähetettiin saatekirje sähköpostilla, missä kerrottiin tutkimuksen tavoitteista, toteutuksesta sekä saatavista tuloksista. Teemahaastattelu toteutettiin verkkohaastatteluna ja haastateltavalle lähetettiin kutsu Microsoft Teams- kokoukseen sähköpostitse. Teemahaastattelurunkoa (ks. liite 2) ei lähetetty haastateltavalle etukäteen, jotta haastateltava kertoisi mahdollisimman omin sanoin tutkimusongelmasta.

Haastattelu nauhoitettiin haastateltavan luvalla, ja haastateltavalta saatiin myös lupa hänen nimensä käyttöön opinnäytetyössä. Haastattelun aikana haastateltavalta kysyttiin tarkentavia kysymyksiä valmiiksi muodostettujen kysymysten lisäksi, sillä osaa vastauksista haluttiin täsmentää tarkentavilla kysymyksillä. Haastattelu suoritettiin yhdessä osassa, ja haastattelu kesti noin 40 minuuttia. Haastattelun jälkeen nauhoite litteroitiin mahdollisimman sanatarkasti. Aineisto analysoitiin lukemalla ja kuuntelemalla litteroitu aineisto useaan kertaan läpi, ja poimimalla sieltä tutkimuskysymyksiin vastaavat kohdat tutkimustuloksiksi.

Riskiarvion toteutus

Fredmannin mukaan suurin osa tilitoimistoista tekee lähtökohtaisesti itse riskiarviointimallinsa, ja ulkopuolisen asiantuntijan käyttö riskiarviomallin tekemisessä on harvinaista. Fredman uskoo, että lainsäädännön tarkoitus on saada ilmoitusvelvolliset osallistumaan sekä ottamaan vastuuta riskiarvion tekemisestä, ja että riskiarvion tekeminen itse auttaa tilitoimistoa perehtymään aiheeseen oman toimintansa kannalta. Fredmannin mukaan riskiarvion tekeminen itse auttaa myös toiminnan opastamisessa tilitoimiston omalle henkilöstölle. Lisäksi Fredman kokee tilitoimistoalan välttävän palvelujen ulkoistamista, sillä alalla työskentelevät yritykset ovat hyvin säästäväisiä.

Ei missään tapauksessa tavoite voi olla se, että sen tekeminen ulkoistetaan konsultille, että itse tehdään. Uskon myös, että 95% tilitoimistoista ei ole käyttänyt siinä yhtään ulkopuolista asiantuntijaa vaan tehnyt sen tyystin itse. (Fredman)

Riskiarviomallin sisältö

Haastateltavalta kysyttiin, millaisia ovat liiketoimet, joissa asiakas täytyy tunnistaa. Fredman totesi tilitoimistojen tarjoavan pääasiassa vain palveluita, joiden on tarkoitus kestää vuosia, poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällaisissa pitkäluonteisissa palveluissa asiakas tulee aina tunnistaa ja edustajan henkilöllisyys todentaa ennen toimeksiannon aloittamista. Fredmannin mukaan myös tilapäisissä toimeksiannoissa, kuten yrityskaupoissa avustamisessa sekä veroselvitysten tekemisessä, asiakkaan todentaminen täytyy tehdä aina.

Eli voin sanoa, että tilitoimistoalalla toiminnan luonteesta johtuen kyllä ne täytyy tehdä aina ja tehdään aina. (Fredman)

Fredmanin mukaan asiakkaan tunnistettavuus tietoja on syytä epäillä useissa tilanteissa. Asiakkaan tunnistettavuus tietoja epäillään, kun käy ilmi, että tiedossa oleva asiakkaan johto tai edunsaajat toimivat välikäsinä tosiasiallisille edunsaajille.

Fredman myös toteaa, että asiakkaan rahaliikenteen ja tosineaineiston avulla voidaan saada selville asiakkaan tosiasiallisten edunsaajien olevan joitain aivan muita kuin on ilmoitettu. Myös yrityksen tuottojen ohjaaminen muualle näennäisjärjestelyjen avulla voi viitata tosiasiallisten edunsaajien peittelyyn, sillä varoja voidaan hinnoittelun avulla ohjata muualle. Näennäisjärjestelyt voivat kertoa myös veronkierrosta tai liiketoimintakiellon kierrosta, ja tästä syystä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvioista on myös muuta hyötyä tilitoimistolle.

Tässä on niinku mielenkiintoista se, että rahanpesu ei ole mikään erityinen saareke, vaan siis tämä asia, jota kuvasin voi ihan siis olla veronkiertoa tai se voi olla liiketoimintakiellon rikkomista. (Fredman)

Asiakkaiden tunnistamista koskevien tietojen tallentaminen tulee tapahtua asianmukaisella tavalla yleinen tietoturva huomioiden. Tiedot on hyvä olla tallennettuna pilvessä omassa lähiverkossa. Fredman painotti, että tunnistautumistiedot tulee tallentaa kuin muutkin asiakkaan liikesalaisuudet tai asiakkaan työntekijöiden henkilötiedot. Fredman totesi, että yrityksen sisällä asiakkaiden tietoihin pääsy tulee järjestää tarkoituksenmukaisesti tilitoimiston koon mukaan. Pienissä tilitoimistoissa kaikki työntekijät voivat tarvita oikeuksia asiakkaiden tietoihin, sillä tuuraustapauksissa ei ole muuta mahdollisuutta. Isoissa tilitoimistoissa taas tietoihin pääsy tulisi järjestää ainoastaan niille työntekijöille, jotka tietoja tarvitsevat.

Jos on neljän hengen tilitoimisto, missä kaikki tuuraa toisiaan niin varmaankin on selvää, että jokainen asiakas tavallaan saattaa olla kenen tahansa kirjanpitäjän hoidossa. -- Silloin tietysti kaikkien tarvitsee päästä kaikkeen. (Fredman)

Fredmanin mielestä riskiarviossa olisi hyvä olla kuvattuna periaatteet, joilla asiakkaista aloitetaan tehostettu seuranta. Näitä periaatteita voivat olla asiakkaan toimiala, runsas käteismaksuliikenne tai kytkökset rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskimaihin. Fredman kertoi esimerkkinä, että normaaleissa oloissa asiakkaan tilanne käytäisiin läpi kerran vuodessa, mutta tehostetun seurannan

asiakkaan tilanne käytäisiin läpi kahdesti vuodessa rahanpesunvalvonnasta vastaavan kanssa. Fredman painotti työnantajan vastuuta antaa kirjanpitäjille ohjeistus, kuinka asiakkaan tehostettu seuranta järjestetään sekä varata työntekijälle aikaa seurantatoimien tekemiseksi.

Nämä tehostetun seurannan asiakkaat voisi olla sellaisia, että se vastuukirjanpitäjä käy vaikka kaksi kertaa vuodessa lyhyesti johdon edustajan tai rahanpesun valvonnasta vastaavan tahon kanssa tämän asiakkaan tilanteen läpi. (Fredman)

Fredman spekuloi tosiasiallisen edunsaajan peittelyn tapahtuvan normaalisti välikäden kautta. Fredmanin mielestä välikäden käyttö tulisi todennäköisesti ilmi tämän osaamattomuudesta tai käytöksestä, mutta myös yrityksen rahavirroista näkyisi, että rahat menevät tosiasiasa muualle kuin välikädelle. Fredman arveli, että Suomessa välikäsi saataisiin perinteisessä mielessä juoposta tai kadunmiehestä. Ulkomaalaisissa yrityksissä taas välikäsi olisi yksityishenkilö, jolla on juridista osaamista.

Fredman arvioi, että tilitoimistot eivät pyri selvittämään poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden sukulaisia. Syyksi hän arvioi rahanpesu lainsäädännön puutteellisen osaamisen tilitoimistoissa sekä sen, että tilitoimistot eivät tarkalleen tiedä, että näistä henkilöistä tulisi olla tietoisia. Fredman totesi, että poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden sukulaiset saataisiin parhaiten selville antamalla asiakkaan edunsaajalle ohjeistettu lista poliittisesti vaikutusvaltaisista tehtävistä ja pyytää täyttämään lista rehellisesti.

Mä luulen, että kentällä ei oikeasti se osaaminen rahanpesussa lainsäädännön soveltamisessa tilitoimistoissa ole sitä luokkaa. -- Että yli puolet ei tiedä tätä, et nämä pitäisi selvittää. (Fredman)

Fredmanin mukaan asiakkaan toimista tulee hankkia lisäselvityksiä silloin, kun toiminta ei sovellu asiakkaan normaaliin liiketoimintaan. Tällaisia toimia ovat epätyypillinen hinnoittelu ja maksuliikenne väriiden tahojen välillä. Fredman totesi, että tällaiset liiketoimet ovat yleensä veronkiertoa, velallisen epärehellisyyttä tai

muuta toimintaa rahanpesun sijaan, mikä on suurempi riski tilitoimistolle kuin asiakkaan rahanpesu.

Varmastikin, kun tällaisen havaitsee, niin todennäköinen syy on veronkierrossa tai velallisen epärehellisyydessä eikä rahanpesussa. (Fredman)

Rahanpesuilmoituksen lähettämistavoista Fredman totesi turvallisimmaksi rekisteröitymisen rahanpesun selvittelykeskukseen ja tehdä ilmoitus siellä. Fredman kuitenkin kertoi osan tilitoimistoista kokevan tavan työlääksi ja heidän lähettäneen rahanpesuilmoituksen normaalilla sähköpostillakin. Fredman painotti, että rahanpesuilmoituksen tekeminen rekisteröitymällä rahanpesun selvittelykeskukseen ja tekemällä ilmoituksen sitä kautta olevan huomattavasti parempi tapa kuin sähköpostin lähettäminen.

Mun suositus on se, että rekisteröidytään sinne rahanpesun selvittelykeskukseen ja sitä kautta tehdään se ilmoitus se kuitenkin niinku näyttää hyvältä. (Fredman)

Fredman kertoi vielä yleisesti riskiarvioista, että tilitoimistoissa liiketoiminnat ovat keskenään melko samanlaisia, mutta jos asiakaskunta koostuu selvästi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskimaista, on riski näille huomattavasti suurempi. Lisäksi Fredman totesi, että riskiarvioissa tärkeintä rahanpesun osalta on asiakasnäkökulma, sillä yrityksellä tulee olla olemassa olevat tavat sekä tunnistaa riskiasiakkaat että seurata heitä tehostetusti. Fredman mainitsi myös, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen lainsäädäntöön on tulossa uudistuksia, joissa otetaan huomioon myös oman henkilöstön näkökulma asiakasnäkökulman lisäksi. Henkilöstön näkökulmasta esille nousi oman henkilökunnan riskit rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen avunannosta, jota pyritään vähentämään henkilökunnan taustaselvityksillä. Fredman totesi, että tilitoimistoissa tulee turhan säännöllisesti ilmi kavalluksia, ja oman henkilöstön seuranta auttaisi näiden ilmi tulemisessa.

Mielenkiintoinen on sitten myös tämä henkilöstö näkökulma, että voiko henkilöstössä olla ihmisiä tilitoimistossa, jotka auttavat rahanpesijää.
(Fredman)

5 Johtopäätökset

Opinnäytetyön johtopäätökset tehdään teemahaastattelusta saatujen tuloksien sekä opinnäytetyön tietoperustan pohjalta. Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli tarkoitus selvittää, kuka asiakaskohtaisen riskiarviomallin voi tehdä. Tutkimuksen mukaan riskiarvion voi tehdä kuka vaan. Tilitoimiston olisi kuitenkin hyvä tehdä itse oma riskiarviomallinsa, sillä itse tehty riskiarviomalli on tehty omaa osaamista ja vastuun kantoa silmällä pitäen. Oman toiminnan pohjalta tehty riskiarvio auttaa tilitoimistoa opastamaan ja neuvomaan rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisen estämisestä myös omalle henkilöstölle. Riskiarvion tekeminen itse koetaan myös kustannus syistä järkevämmäksi.

Riskiarvion sisältö

Toisella tutkimuskysymyksellä oli tarkoitus selvittää, mitä riskiarviomalli pitää sisällään. Haastateltavalta kysyttiin, millaisia ovat liiketoimet, joissa asiakas tulisi tunnistaa. Haastattelusta selvisi, että tilitoimiston tarjoamat palvelut ovat luonteeltaan palveluja, joissa asiakas tunnistetaan aina. Asiakaskohtaiseen riskiarvioon kirjataan tiedot asiakkaan tunnistautumisesta, todentamisesta, asiakkaan liiketoiminnasta sekä tosiasiallisista edunsaajista. Riskiarvioon kuvataan myös tilanteet, joissa asiakas todennetaan sekä tunnistetaan. Tilitoimiston on kerättävä asiakaskohtaiseen riskiarvioon asiakkaan tunnistettavuustiedot asiakassuhdetta perustettaessa, koska asiakas täytyy tunnistaa ja todentaa myös mahdollisesti asiakassuhteen aikana. Tunnistettavuustietojen peittelyyn on olemassa muitakin syitä, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ohella, joista tilitoimisto voi joutua vastuuseen, ja tästä syystä asiakkaan tunnistamiseen liittyvät tilanteet ja hänestä kerättävät tiedot on kerättävä riskiarvioon.

Asiakkaan tietojen turvallisesta tallentamisesta ja käsittelystä riskiarvioon tulee mainita se, kuinka asiakkaan tiedot tulee tallentaa tilitoimistossa. Haastattelusta ilmeni, että tunnistamistiedot tallennetaan yhtä turvallisesti kuin asiakkaan liikesalaisuudet tai työntekijöiden henkilötiedot. Tilitoimiston tulee itse lisäksi määrittää, onko kaikkien tilitoimistossa työskentelevien tarpeellista päästä käsiksi asiakkaan tietoihin, ja näin ollen varmistaa, että yleinen tietoturva on järjestetty asianmukaisesti. Suurissa tilitoimistoissa asiakkaan tietoihin olisi tarpeellista päästä käsiksi vain asiakkaasta vastaavat henkilöt, kun pienissä tilitoimistoissa taas voi olla tarpeellista antaa oikeudet asiakkaisiin kaikille työntekijöille.

Tilitoimistossa asiakkaasta kerättyjen tietojen pohjalta riskiarvioon on perusteltava käytänteet, kuinka seuranta järjestetään asiakaskohtaisesti. Asiakkaan tehostetun seurannan aloittamiseksi riskiarviossa on oltava perustelut sille, miksi asiakkaalla on suurempi riski harjoittaa rahanpesua tai terrorismin rahoittamista. Riskien havaitsemiseksi riskiarviossa on mainittava tilanteet, joissa tehostettu seuranta on aloitettava. Haastateltava kertoi esimerkkinä, että yksinkertaistetussa seurannassa asiakkaan tilanteen voi käydä läpi vastaava kirjanpitäjä kerran vuodessa, kun taas tehostetun seurannan asiakkaan kohdalla tilitoimiston on hyvä käydä asiakkaan tilanne läpi kahdesti vuodessa oman rahanpesunvalvonnasta vastaavan henkilön kanssa. Tehostetun seurannan asiakkailta tilitoimiston on järjestettävä ohjeistus henkilökunnalle, kuinka tehostettu seuranta järjestetään.

Poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden, heidän sukulaistensa ja liikekumppaneidensa selvittäminen on osa riskiarviota. Haastattelusta selvisi, että lista poliittisesti vaikutusvaltaisista tehtävistä tulisi antaa asiakkaalle täytettäväksi ohjeistuksen kera, sillä erityisesti poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden sukulaiset jäävät usein selvittämättä. Jotta asiakkaalle voidaan esittää lista poliittisesti vaikutusvaltaisista tehtävistä, tulee nämä tehtävät kuvata riskiarvioon.

Rahanpesuepäilyn herätessä tulee asiakkaasta aina tehdä rahanpesuilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle. Rahanpesuilmoitus tehdään pääsääntöisesti rekisteröitymällä rahanpesun selvittelykeskukseen ja tekemällä ilmoitus heidän sivuillaan. Rahanpesuilmoituksen voi tehdä myös sähköpostin välityksellä, mutta

ilmoituksen tekeminen rahanpesu selvittelykeskuksen sivuilla on sekä parempi että turvallisempi tapa. Riskiarviossa on hyvä olla kuvattuna, mitä tietoa asiakkaasta rahanpesuilmoitukseen on kerättävä.

6 Pohdinta

Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena oli tehdä asiakaskohtainen riskiarviomalli toimeksiantajalle tilitoimistoon. Tutkimusongelmana oli vuonna 2017 uudistunut laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja sen velvoittama riskiarvio tilitoimistossa. Opinnäytetyön tutkimusongelmaa aloitettiin ratkaisemaan kahden tutkimuskysymyksen avulla: Miten riskiarvion tekeminen toteutetaan tilitoimistossa sekä mitä riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi pitää sisällään. Tutkimus tehtiin kehittämistutkimuksena käyttäen teemahaastattelua aineistonkeruun menetelmänä. Teemahaastatteluun osallistui yksi asiantuntija, jonka kanssa keskusteltiin riskiarviomallin sisällöstä sekä riskiarviomallin toteutustavasta. Asiantuntijalta saatu teemahaastattelu litteroitiin, ja koska tutkimukseen osallistui vain yksi haastateltava, tutkimusaineisto kerättiin litteroidusta tekstistä suoraan.

Riskiarviomallin muodostaminen

Teoreettista viitekehystä ja tutkimustuloksia pystyttiin hyödyntämään asiakaskohtaisen riskiarviomallin tekemisessä. Teoreettinen viitekehys koostui pääasiassa laeista, asetuksista sekä viranomaisohjeistuksista, joiden pohjalta tilitoimiston asiakkaisiin kohdistettu asiakaskohtainen riskiarviomalli muodostettiin. Asiakaskohtaisessa riskiarviomallissa päädyttiin teoreettisen viitekehysten ja tutkimustulosten pohjalta tekemään riskiarviomallin (ks. liitteet 3-13) osiot yleisesti riskiarviosta, asiakkaan tuntemisesta, asiakkaan seurannasta, epäilyttävistä liiketoimista, poliittisesti vaikutusvaltaisista tehtävistä sekä rahanpesuilmoituksen tekemisestä.

Teoreettisen viitekehysten pohjalta asiakaskohtaiseen riskiarviomalliin tuotiin ensimmäisenä ilmi yleinen kuvaus siitä, miksi riskiarvio tehdään (ks. liite 3). Tässä kohdassa kerrottiin seuraavista asioista: miksi riskiarvio tulee tehdä, riskiarvion päivittäminen,

riskiarvion toimittaminen viranomaisille sekä kirjanpitäjien erityisasema rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen havaitsemisessa. Yleisen kuvauksen tarkoituksena oli painottaa, miksi asiakaskohtaisen riskiarvion tekeminen ja ylläpitäminen täytyy tehdä.

Lähdekirjallisuuden perusteella asiakaskohtaiseen riskiarviomalliin lisättiin osuus asiakkaan tunnistamisesta (ks. liitteet 4-6). Asiakkaan tunnistamisesta kerätyn lähdekirjallisuuden pohjalta riskiarviomalliin koottiin tiedot, missä tilanteissa asiakas tunnistetaan, mitä tietoja asiakkaasta kerätään, mitä tietoja todentamisesta säilytetään (ks. liite 4) sekä millaiset todentamisasikirjat voidaan hyväksyä (ks. liite 5). Lisäksi asiakkaan tietojen säilyttämisestä kirjoitettiin yleisesti. Edellä mainitut tiedot keräämällä riskiarvioon pyrittiin varmistumaan siitä, että kaikki tarvittavat tiedot asiakkaan tunnistamisesta saatiin tuotua ilmi lain edellyttämällä tavalla. (Ks. L444/2017, 3 luku 1-3 §; Standardi 2.4 2010, 23-24.) Tietojen pohjalta tehtiin myös malli, mihin asiakkaalta kerättävät tiedot voidaan täyttää (ks. liite 6).

Asiakaskohtaiseen riskiarviomalliin liitettiin myös asiakkaan seurannasta oma osuutensa (ks. liitteet 7-9), johon kerättiin lähdekirjallisuuden perusteella tiedot asiakkaan seurannasta (ks. liite 7). Asiakkaan seurannan osuuteen muodostettiin lomake täytettäväksi asiakkaan liiketoiminnasta sekä liiketoiminnassa tapahtuneista muutoksista (ks. liite 9). Lisäksi riskiarvioon kerättiin erityishuomiota vaativat tilanteet sekä ohjeistus tehostetun seurannan järjestämisestä (ks. liite 8).

Tilitoimiston tavoitteena on havaita epäilyttävät liiketoimet ja seikat asiakkaan seurannassa. Asiakaskohtaiseen riskiarviomalliin lisättiin listaus epäilyttävistä liiketoimista (ks. liite 10), jotka voivat viitata rahanpesun ja terrorismin rahoittamiseen, niiden havaitsemisen tueksi. Listausta epäilyttävistä liiketoimista voidaan käyttää apuna asiakassuhdetta perustaessa tai asiakkaan seurannassa lain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi tarkoitetulla tavalla (ks. L 444/2017, 3. luku, 4§).

Laki velvoittaa tilitoimistoa tunnistamaan, onko asiakas, asiakkaan perheenjäsen tai hänen yhtiökumppaninsa poliittisesti vaikutusvaltainen. (L 444/2017, 3. luku, 13§) Tutkimustuloksien pohjalta asiakaskohtaiseen riskiarviomalliin lisättiin asiakkaalle

täytettäväksi annettava lomake poliittisesti vaikutusvaltaisista tehtävistä (ks. liite 11). Lomakkeen tarkoituksena on saada tietoon se, onko asiakkaan lisäksi myös asiakkaan perheessä tai liikekumppaneissa poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä.

Viimeisenä osana asiakaskohtaiseen riskiarviomalliin lisättiin osuus, jossa kerrottiin yleisesti rahanpesuilmoituksesta (ks. liite 12). Tässä osuudessa kerrottiin myös, kuinka rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät tiedot ja dokumentit tulee säilyttää. Lisäksi riskiarvioon lisättiin ohjeistus rahanpesuilmoituksen tekemisestä (ks. liite 13). Ohjeistuksessa tuodaan ilmi rahanpesuilmoitukseen tarvittavat tiedot. Ohjeistuksen tavoitteena on mahdollistaa rahanpesuilmoituksen täyttäminen lain edellyttämällä tavalla (ks. L 444/2017, 4. luku, 2§).

Tutkimuksen luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullisen tutkimuksen menetelmiä, ja tästä syystä tutkimuksen luotettavuutta ei voida mitata suoraan reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Tässä tutkimuksessa pyrittiin perustelemaan prosessin aikana tehdyt valinnat huolellisesti, jotta tutkimuksesta ja tutkimustuloksista saataisiin mahdollisimman luotettavat.

Koska haastateltavien määrän tiedettiin olevan pieni jo ennen haastatteluja, tutkimuksen haastattelussa pyrittiin panostamaan erityisesti sen laatuun haastattelurungon huolellisella laadinnalla, haastateltavan tarkalla valinnalla sekä haastattelun toteutuksella. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan valitsemalla haastateltavaksi tutkimusongelmaan perehtynyt asiantuntija. Haastatteluun valittu asiantuntija valittiin, sillä hän opastaa työkseen tilitoimistoja tutkimusongelmaan liittyvissä asioissa. Koska tähän tutkimukseen valittiin vain yksi haastateltava henkilö, saturaatiota ei voitu saavuttaa, ja tämä vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Haastattelurunko tehtiin laajan sekundääriaineiston pohjalta, jotta nähtäisiin, tukeeko primääriaineisto, eli alan asiantuntijalta saatu tieto, sekundääristä aineistoa. Haastatteluun varattiin riittävästi aikaa, jotta haastattelu voitiin suorittaa mahdollisimman avoimesti ja haastateltavalta voitiin kysyä teemoista tarkasti ja monipuolisesti. Haastattelu lisäksi nauhoitettiin, jotta haastateltavalta

saatu tieto saataisiin kerättyä kokonaisuudessaan. Haastattelu litteroitiin mahdollisimman sanatarkasti, ja huolellisuuden ja tarkkuuden avulla pyrittiin parantamaan tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta, litteroitua aineistoa ei lähetetty haastateltavalle uudestaan luettavaksi, mikä osaltaan heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksessa primääriaineisto jäi pieneksi, ja tästä syystä tutkimuksen luotettavuutta parannettiin laajan sekundääriaineiston avulla. Sekundääriaineisto koottiin pääasiassa Suomen lainsäädännöstä sekä viranomaisten ohjeistuksista, jotta aineisto olisi mahdollisimman luotettavaa. Sekundääriaineiston kokoamisessa hyödynnettiin mahdollisimman laajaan, mutta asianmukaiseen ja luotettavaan, lähdemateriaalin käyttöön. Lähteiden alkuperää arvioitiin kriittisesti. Vaikka primääriaineiston määrä jäi alhaiseksi, primääriaineisto tukee sekundääristä aineistoa tässä kehittämistutkimuksessa hyvin.

Tutkimuksesta saatu tieto tukee sekundäärisen aineiston tietoa, ja tästä syystä voidaan olettaa kehittämistutkimuksen avulla saadun tiedon olevan toistettavaa ja muuttumatonta tällä hetkellä. Tutkimuksen muuttumattomuuteen vaikuttaa Suomen hallituksen suunnitteilla olevat muutokset lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusta, jolla ei tavoitella yleistettävää tietoa, vaan tutkimuksella pyrittiin lisäämään ymmärrystä ilmiöstä, eli riskiarviomallista, sekä sen piirteistä.

Jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa käytiin teoreettisen viitekehyksen sekä asiantuntijahaastattelun avulla läpi se, mitä riskiarvio pitää sisällään. Jatkotutkimuksella voitaisiin tutkia, miten erilaisten riskien toteutuminen vaikuttaa tilitoimistossa ja miten riskeihin reagoidaan. Tutkimuksen avulla tilitoimisto voisi varautua niihin tilanteisiin, joissa riskit toteutuvat, sekä saada selville omat vastuunsa ja mahdolliset sanktiot ilmoitusvelvollisena. Lisätutkimus mahdollistaisi paremman riskienhallinnan suunnittelun tilitoimistossa.

Toinen mahdollinen tutkimusaihe liittyy tuloilla olevaan Suomen hallituksen esitykseen lain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä.

Jatkotutkimuksessa voitaisiin tutkia hallituksen esityksen vaikutuksia riskiarvioon.

Riskiarvioita voitaisiin tutkimustulosten avulla päivittää vastaamaan mahdollisia uusia vaatimuksia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa.

Lisätutkimuksen avulla tilitoimisto pystyisi päivittämään riskiarviota vastaamaan mahdollisesti muuttunutta tietoa.

Lähteet

- Alakohtainen liite yleisohjeeseen – Kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavat. 2020. Etelä-Suomen Aluehallintovirasto. Viitattu 20.9.2020. <https://docplayer.fi/193168530-Alakohtainen-liite-yleisohjeeseen-kirjanpito-tehtavia-toimeksiannosta-hoitavat.html>
- Andersén, A. 2020. Rahanpesun estäminen. Helsinki: Alma Talent
- Cox, D. 2014. Handbook of anti money laundering. Chichester, England: Wiley. Viitattu 19.9.2020. <https://janet.finna.fi> Ebook Central Academic.
- Edunsaajailmoitus. 2020. Patentti- ja rekisterihallitus. Viitattu 07.11.2020. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/edunsaajatiedot.html>
- Durrieu, R. 2013. Rethinking Money Laundering and Financing of Terrorism in International Law: Towards a New Global Legal Order. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers Viitattu 19.9.2020. <https://janet.finna.fi> Ebook Central Academic.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. E-Kirja. Viitattu 15.12.2020. <https://janet.finna.fi> Ellibslibrary.
- Ilmonen, I., Kallio, J., Koskinen, J. & Rajamäki, M. 2016. Johda riskejä. Käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. Toinen laitos. Turenki: Hansaprint.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön käsikirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. E-kirja. Viitattu 20.11.2020. <https://janet.finna.fi> Booky.
- L 39/1889. Rikoslaki. Viitattu 19.9.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- L 301/2004. Ulkomaalaislaki. Viitattu 15.10.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L8P133a>
- L 444/2017. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Viim. muutos 31.1.2020. Viitattu 14.09.2020 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444>
- L 671/2006. Passilaki. Viitattu 15.10.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060671#L1P5>
- Portaankorva, T. 2011. Terrorismin rahoituksesta. Julkaisussa: Terrorismin rahoitus. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 94. Toim. N. Pekkala & M. Susi. Tampere: Tampereen yliopistopaino, Juvenes Print, 33-52.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen - Ohje ilmoitusvelvolliselle. 2019. Etelä-Suomen Aluehallintovirasto. Viitattu 13.09.2020 https://kvkl.fi/wp-content/uploads/2019/08/AVI_Rahanpesun-torjunnan-yleisohje-10072019.pdf

Rikosriskit. N.d. Suomen riskienhallintayhdistys. Viitattu 07.11.2020. <https://pk-rh.fi/riskien-luokittelu/vahinkoriskit/rikosriskit.html>

Sahavirta, R. 2007. Rahanpesurikokset. Julkaisussa: Talousrikokset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. E-sarja nro 16. Toim. R. Lahti & P. Koponen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino, 149-180.

Schott, P. A. 2006. Reference guide to anti-money laundering and combating the financing of terrorism. World Bank. Viitattu 22.2.2021. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6977/350520Referenc1Money01OFFICIALOUSE1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sihvonen, J. & Uusi-Hautamaa, L. 2019. Väärinkäytökset Yrityksissä. Estä, Havaitse, Korjaa. E-kirja. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 19.9.2020. <https://janet.finna.fi/Verkkokirjahylly, Alma Talent Pro>.

Standardi 2.4. Asiakkaan tunteminen – Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. 2010. Finanssivalvonta. Viitattu 24.09.2020 <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/saantely/maarayskokoelma/standardit/2.4/2.4.std6.pdf>

Rahanpesulain valvonta. N.d. Aluehallintovirasto. Viitattu 8.11.2020. <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/valvonta-ja-kantelut/raha-ja-omaisuus/rahanpesulain-valvonta>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

VNA 610/2019. Valtionneuvoston asetus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä. Viitattu 10.10.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190610>

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Haastattelurunko

Taustatiedot	Haastattelun toteutus
Haastateltava henkilö:	Haastattelija:
Haastateltavan työasema:	Päivämäärä:
Haastateltavan yritys:	Kesto:
Haastateltavan toimiala:	Tutkimuksen tavoitteiden esittely:
	Tutkimuslupa:

Teema: Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen

Miten rahanpesu rikokset sekä terrorismin rahoittaminen tulevat tavallisesti ilmi?

Teema: Riskiarvio

Ketkä voivat tehdä riskiarvion rahanpesun ja terrorismin rahoittamisesta?

Teema: Asiakkaan tunteminen

Millaisia ovat liiketoimet, joissa asiakas tulisi tunnistaa?

Millaisissa tilanteissa tunnistettavuustietojen luotettavuutta epäillään?

Teema: Asiakasta koskevat tiedot

Miten asiakkaan tiedot tallennetaan turvallisesti?

Mitä asiakkaan riittävä seuranta käytännössä tarkoittaa?

Miten asiakkaan tehostettu seuranta tavallisimmin järjestetään?

Miten tosiasiallista edunsaajaa pyritään yleensä peittelemään?

Kuinka poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden sukulaisia pyritään selvittää?

Teema: Kirjanpitäjien huomioid

Millaisista asiakkaan toimista kirjanpitäjän tulisi hankkia lisäselvitystä?

Teema: Velvollisuudet

Mitä ovat tietoturvalliset tavat, joilla rahanpesuilmoitus voidaan lähettää?

Liite 2. Saatekirje

Hei

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa liiketaloutta. Teen opinnäytetyötä rahanpesun valvonnasta tilitoimistossa jväskyläläiselle tilitoimistolle toimeksiantona. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, kuinka riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi toteutetaan sekä millaisia asioita riskiarvio pitää sisällään. Opinnäytetyön tuloksena saadaan tutkimus sekä tehdään riskiarvio toimeksiantajalle.

Haluaisin kutsua teidät haastatteluun teille sopivana ajankohtana. Opinnäytetyön tutkimus osuus toteutetaan puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jossa minulla on valmiit kysymykset aiheeseen liittyen. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Haastattelu toteutettaisiin tällaisena poikkeus aikana etähaastatteluna haluamallanne tavalla, joko puhelimen tai tietokoneen välityksellä. Mahdollisen haastattelun ajankohta sovitaan sopivaksi ja haastattelu voidaan järjestää myös lyhyellä varoitusajalla. Haastattelun on ajateltu kestävän noin 20–40 minuuttia. Haastattelu myös tallennetaan, mikäli haastateltava suostuu haastatteluun.

Antamanne tiedot käsitellään tutkimuksessa luotettavasti ja asianmukaisesti. Haastateltavan henkilötietoja ei käytetä opinnäytetyössä ilman lupaa, vaan haastateltavan työpaikkaan, asemaan ja työnimikkeeseen voidaan viitata opinnäytetyön tuloksia kirjoittaessa.

Ystävällisin terveisin,

Jesse Solonen

Liite 3. Riskiarvio

Asiakaskohtainen riskiarvio

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi velvoittaa kaikkia ilmoitusvelvollisia riskiarvion tekemisestä. Tilitoimistot ovat lain mukaan ilmoitusvelvollisia ja ovat velvollisia paljastamaan ja selvittämään toimeksiantajansa toimintaa. Kirjanpitäjät ovat erityisasemassa havaitsemaan poikkeuksia sekä epäilyttäviä liiketoimia työasemansa johdosta. Ilmoitusvelvollisina tilitoimiston on viipymättä ilmoitettava toimeksiantajan epäilyttävistä liiketoimista rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoitus on tehtävä, vaikka toimeksianto olisi keskeytetty, toimeksiannosta olisi kieltäydytty tai toimeksiantajan liiketoimi olisi keskeytetty. Rahanpesuilmoitus tehdään myös oman harkintakyvyn ylittävistä maksuista ja suorituksista.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä edellyttää tilitoimistoa riskiarvion tekemisestä. Riskiarvion tehtävä on tunnistaa sekä arvioida toimeksiannon mahdollisia rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen liittyviä riskejä. Riskiarvioita täytyy päivittää säännöllisesti ja riskiarvio sekä siihen tehtävät muutokset täytyy toimittaa toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle tai asianajaja yhdistykselle. Riskiarvio täytyy toimittaa näiden toimielinten pyynnöstä ilman tarpeetonta viivästystä. Riskiarvioissa otetaan huomioon oman toiminnan luonne, koko sekä laajuus. Ilmoitusvelvollisella täytyy olla riittävät sisäiset toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta. Edellä mainittuja toimenpiteitä täytyy myös kehittää ja tarkastaa mikäli

Liite 4. Asiakkaan tunnistaminen

Tilitoimiston ilmoitusvelvollisena tulee tunnistaa asiakas sekä todentaa hänen henkilöllisyytensä asiakassuhdetta perustettaessa. Myös henkilöt, jotka ovat vastuussa asiakkaan liiketoiminnasta, tulee tunnistaa ja henkilöllisyys vahventaa ja lisäksi asiakkaalta tulee saada vahvistus, että kyseinen henkilö todella työskentelee heille. Asiakkaan tunnistaminen ja todentaminen tehdään ennen asiakassuhteen perustamista, liiketoimien loppuun saattamista sekä ennen varojen siirtämistä.

Asiakkaalta kerättävät tiedot ovat:

- Nimi, syntymäaika ja henkilötunnus
- Edustajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus
- Ulkomaalaisilta asiakkailta kansalaisuus ja tiedot matkustusasiakirjasta
- Yrityksen tai yhteisön nimi, rekisterinumero, rekisteripäivä sekä rekisteriviranomainen
- Yrityksen hallituksen tai päättävän elimen oikeushenkilöiden nimet, syntymäajat sekä kansalaisuudet
- Tosiasiallisten edunsaajien nimet, syntymäajat ja henkilötunnukset
- Liiketoiminta
- Liiketoiminnan laajuus
- Liiketoiminnan laatu
- Taloudellinen asema
- Omaisuuden alkuperä
- Syy palvelun tai liiketoimien käytölle
- Tiedot omistussuhteista

Tilitoimiston tehtävä on säilyttää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot turvallisesti viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä. Satunnaisissa liiketoimissa tiedot säilytetään viiden vuoden ajan liiketoimen päättymisestä. Tilitoimiston tehtävä on ilmoittaa asiakkaalle, että hänen tietojaan voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistyössä. Meneillään olevista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi tehtävistä toimenpiteistä ei tule kertoa asiakkaalle. Tietoja, jotka asiakkaasta on kerätty rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi, ei saa käyttää muihin tarkoituksiin.

Asiakas täytyy tunnistaa sekä henkilöllisyys todentaa myös tilanteissa, joissa:

- Asiakkuus on satunnainen
- Liiketoimien laajuus tai toisiinsa sidottujen liiketoimien laajuus on yli 10 000 euroa
- Varojen siirtojen summa on yli 1 000 euroa
- Käteisellä tapahtuva myynti on yli 1 000 euroa
- Toisiinsa sidoksissa olevien myyntien summa on yli 10 000 euroa
- Asiakkaalla on epäilyttäviä liiketoimia
- Asiakasta epäillään terrorismin rahoittamisesta
- Tunnistettavuus tietojen luotettavuutta tai riittävyttä epäillään

Liite 5. Asiakkaan todentamisasiakirjat

Ilmoitusvelvollinen saa itse päättää, mitkä asiakirjat ovat hyväksyttäviä omassa riskienhallinnan periaatteiden mukaisessa henkilöllisyyden todentamisessa. Todentamisasiakirjojen osalta ei ole olemassa lainsäädäntöä, mutta Suomessa passi ja henkilökortti ovat ainoat viranomaisten myöntämät henkilöllisyyden todentamista varten myönnettävät asiakirjat.

Hyväksyttäviä asiakkaan todentamisasiakirjoja ovat:

- Passi
- Henkilökortti
- Diplomaattipassi
- Ulkomaalaisen virainomaisen myöntämä passi
- Matkustusasiakirjaksi hyväksytyt henkilökortti
- Muukalaispassi*
- Pakolaisen matkustusasiakirja*
- Ajokortti**

*Muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa ei voida hyväksyä, jos muukalaispassista tai pakolaisen matkustusasiakirjasta käy ilmi merkintä selvittämättömästä henkilöllisyydestä.

**Ilmoitusvelvollisen tulee olla tarkkana hyväksyessään ajokorttia todentamisasiakirjana, koska ajokortti ei täytä passin ja henkilökortin hakemiseen vaadittavia kriteerejä. Ulkomaalainen henkilö voi vaihtaa suomalaisen ajokortin ulkomaisen ajokortin tilalle oleskeltuaan puoli vuotta suomessa, vaikka hänen henkilöllisyyttä ei olisi voitu varmistaa. Asiakkaalta saatuja tietoja voidaan verrata julkisista rekistereistä saatuihin tietoihin totuuden varmistamiseksi.

Asiakkaan todentamisesta tulee säilyttää:

- Todennuksessa käytetyn asiakirjan nimi tai tunnistetieto
- Todennuksen myöntäjä tai kopio asiakirjasta
- Etutunnistetuilla asiakkailla tieto todentamisesta käytetystä menettelystä tai alkuperästä

Liite 6. Asiakkaan tunteminen lomake

Asiakas	
Nimi	
Syntymäaika	
Henkilötunnus	
Kansalaisuus	
Tiedot matkustusasiakirjasta	
Edustaja	
Edustajan nimi	
Syntymäaika	
Henkilötunnus	
Yritys/yhteisö	
Rekisteri numero	
Rekisteripäivä	
Rekisteri virainomainen	
Hallituksen tai päättävän elimen oikeushenkilöiden	
Nimi	
Syntymäaika	
Kansalaisuus	
Tosiasiallisten edunsaajien	
Nimi	
Syntymäaika	
Henkilötunnus	
Liiketoiminta	
Liiketoiminta	
Liiketoiminnan laajuus	
Liiketoiminnan laatu	
Taloudellinen asema	
Omaisuuksien alkuperä	
Syy palvelun käytölle	
Omistussuhteet	
Todennus	
Käytetty asiakirja tai tunnistetieto	
Myöntäjä tai kopio asiakirjasta	
Käytetty menettely	

Liite 7. Asiakkaan seuranta

Tilitoimiston tulee hankkia asiakkaasta tarvittavat tiedot, jotka ovat:

- Asiakkaan toiminta
- Liiketoimintatyyppi
- Perustelu palvelun käytöstä
- Liiketoiminta kokonaisuutena

Asiakkaan toimintaa tulee seurata, ja seurannan tulee olla asiakassuhteen laatuun, laajuuteen sekä riskeihin nähden riittävää. Asiakkaan seurannan tarkoituksena on varmistua, että:

- Asiakkaan tiedot ovat ajantasaisia
- Asiakkaan toiminta vastaa ilmoitusvelvollisen hallussa olevia tietoja asiakkaasta ja hänen toiminnastaan

Erytishuomiota tulee kiinnittää seuraavanlaisiin asiakkaisiin tai asiakkaiden toimiin:

- Toimet, jotka poikkeavat asiakkaan liiketoimista suuruuden, rakenteen tai koon osalta
- Toimet, jotka eivät ole linjassa asiakkaan tavallisiin liiketoimiin
- Nykyinen ja aiempi kokemus asiakkaasta eivät ole yhdenmukaisia
- Asiakkaalla on liiketoimia, jotka eivät vastaa asiakkaasta olemassa olevaa tietoa tai toimia
- Asiakas on poliittisesti vaikutusvaltainen
- Asiakkaan omaisuus tai liiketoiminta on monimutkaisten omistusrakenteiden takana
- Asiakkaan liiketoiminta-alan tiedetään olevan toimialalla, jossa esiintyy harmaata taloutta
- Liiketoiminta herättää epäilyjä
- Liiketoiminta edellyttää sopimista kirjeenvaihtajapankin tai vastaavan tahon kanssa
  - Riittävät tiedot hankittava myös kirjeenvaihtajapankista taikka muusta tahosta
- Tietynlaiset ulkomaille kohdistuvat maksut
- Liiketoiminta maissa, joissa on finanssialan pakotteita
- Liiketoiminta maissa, joissa lainsäädäntö ei sisällä täysimääräisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kriteerejä

Ilmoitusvelvollisen tehtävä on selvittää asiakkaan omaisuuden alkuperä tilanteen vaatiessa

Liite 8. Tehostettu seuranta

Tiltoimiston vastuulla on arvioida asiakkaansa riskiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Asiakkaan tunnistautuminen määritellään asiakkaan riskin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen mukaan. Matalan riskin asiakkaiden tunnistautumiseen voidaan käyttää yksinkertaista asiakkaan tunnistamismenettelyä. Yksinkertaistettu asiakkaan tunnistamismenettelyn käyttö tulee perustella.

Erytistilanteissa tiltoimisto on velvollinen tunnistamaan asiakkaansa ja todentamaan hänen henkilöllisyytensä tehostetusti. Tehostettua tunnistautumista tulee käyttää, kun riski rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen on suurempi kuin normaalisti. Tehostetussa asiakkaan tunnistamisessa ja henkilöllisyyden todentamisessa tiltoimiston täytyy:

- Seurata asiakkaan liiketoimintaa tarkemmin
- Tehdä tarkempaa dokumentointia asiakkaasta
- Tehdä asiakkaasta tarkempaa selvitystyötä
- Tarkistaa kuuluuko asiakas pakote- tai jäädytyslistalle

Asiakkaasta täytyy järjestää tehostettu seuranta, kun:

- Asiakas on sidoksissa valtioon, joka ei täytä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kansainvälisiä käytäntöjä
- Asiakas, hänen perheen jäsen tai liikeyumppani on poliittisesti vaikutusvaltainen
- Asiakas käyttää etätunnistautumista
- Asiakassuhteessa on normaalia suurempi riski rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen
- Yksittäisessä liiketoimessa on normaalia suurempi riski rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen

Liite 9. Asiakkaan seurannan lomake

<p>Asiakkaan toiminta:</p> <p>Asiakkaan liiketoimintatyyppi:</p> <p>Perustelu palvelun käytöstä:</p> <p>Asiakkaan liiketoiminta kokonaisuus:</p> <p>Erityishuomiot asiakkaasta:</p>	<p>Asiakkaan tiedoissa olevat muutokset:</p>
---	--

Liite 10. Epäilyttävät liiketoimet

Riskiarvio

Riski	Riskin reagointi	Riskin toteutumisen vaikutus	Riskin todennäköisyys 1-5 (5 = suurin todennäköisyys)
Asiakas kieltäytyy henkilöllisyyden tunnistamisesta			
Asiakas käyttää väärennettyjä tai vääriä tunnistamis asiakirjoja			
Asiakkaalla puutteelliset tunnistamisasiakirjat			
Asiakkaalla on useita osoitteita tai asiakkaalla ei ole osoitetta			
Asiakas, hänen perheenjäsen tai liikekumppani on poliittisesti vaikutusvaltainen			
Asiakas on sidoksissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskimaihin			
Asiakkaan yritys on sidoksissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskimaihin			
Asiakkaalla on epätavallisen paljon käteisvirtoja, toimistoaan nähden			
Asiakkaalla on jatkuvasti kannattamattomia liiketoimia			
Kirjanpito tapahtumat ovat ristiriidassa asiakasprofiiliin			
Liiketoimet, joille ei ole taloudellista tarkoitusta			
Liiketoimet poikkeavat normaalista arvosta tai luonteeltaan osalta			
Asiakkaalla on tekaistuja tositteita			
Uudessa yrityksessä suuri myynnin määrä			
Uudessa yrityksessä käteisnostojen ja talletusten suuri määrä			
Asiakas on vaihtanut usein kirjanpitäjää tai tilintarkastajaa			
Asiakkaalla on epäselvät omistusrakenteet			
Asiakkaalla on monimutkaisia lainajärjestelyjä			
Asiakkaalla on epätavallinen määrä työntekijöitä yrityksen luonteeseen nähden			
Asiakkaalla konsulttimaksuja "veroparatiisi" yrityksiin tai tileille			
Epätavallinen määrä konsulttimaksuja yrityksen luonteeseen nähden			
Epätavallinen määrä sopimussakkoja yrityksen luonteeseen nähden			
Asiakkaan liiketoiminnassa epäillään olevan mukana rikollisia tai rikoskumppaneita			

Liite 11. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön selvityslomake

Poliittisesti vaikutusvaltaisten tehtävien selvitys kaavake

Täytä: oletko sinä, perheenjäsenesi tai liikekumppanisi			
Valtion päämies, hallituksen päämies, ministeri varatai apulaisministeri		Yläimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai vastaavan oikeuselimen jäsen	
Tasavallan presidentti		Korkeimman oikeuden presidentti	
Pääministeri		Oikeusneuvos	
Valtion sihteerin		Sotilasasioissa sotilaskomendantin tehtävät	
Ministeri		Korkeimman hallinto-oikeuden presidentti	
Ahvenanmaan maakunnan hallituksen jäsen		Oikeusneuvos	
Ahvenanmaan maaherran tehtävissä toimiva		Ympäristöasiantuntijaneuvos	
Parlamentin jäsen		Yli-insinööri	
Kansanedustajan tehtävät		Työtuomioistuimen presidentti	
Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsenen tehtävät		Työtuomioistuinneuvos	
Euroopan parlamentin jäsenen tehtävät		Työtuomioistuimen asiantuntijajäsen	
Poliittisen puolueen johtokunnan jäsen		Vakuutuslaitosten ylituomari	
Puolueen hallituksen puheenjohtaja		Vakuutuslaitosten tuomari	
Puolueen hallituksen jäsen		Vakuutuslaitosten yliääkäri	
Puolueen varajäsenen tehtäviä hoitava		Vakuutuslaitosten lääkärijäsen	
Keskuspankin johtokunnan jäsen		Vakuutuslaitosten asiantuntijajäsen	
Suomen Pankin johtokunnan jäsen		Asessorin tehtävät työtuomioistuimissa ja	
Puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluva upseeri		Yläimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai	
Puolustusvoimain komentaja		Tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusviraston vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsen	
Pääesikunnan päällikkö		Valtion talouden tarkastusviraston pääjohtaja	
Kenraali		Valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsen	
Amiraali		Hallituksen puheenjohtaja	
Suurlähettiläs ja asianhoitaja		Hallituksen jäsen	
Suurlähetystön johtavan edustuston päällikön tehtävät		Toimitusjohtaja	
Suurlähettilänsä sijaisena toimiva		Hallintoneuvoston puheenjohtaja	
Kansainvälisen yhteisön johtaja, varajohtaja ja hallituksenjäsen		Hallintoneuvoston jäsen	
Kansainvälisen yhteisön johtaja		Hallinto-, johto- tai valvontaelimen varajäsen	
Varajohtaja		Hallinto-, johto- tai valvontaelimen	
Kansainvälisen yhteisön pääsihteerin			
Yleissihteerin			
Puheenjohtaja			
Hallituksen puheenjohtaja			
Hallituksen jäsen			

Liite 12. Rahanpesuilmoitus

Tilitoimiston on välittömästi tehtävä rahanpesuilmoitus rahanpesunselvityskeskukselle epäillessään asiakasta rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta. Rahanpesuilmoitus on tehtävä, vaikka asiakassuhdetta ei olisi solmittu taikka siitä olisi kieltäydytty. Tilitoimiston tehtävä on keskeyttää liiketoimi tai kieltäytyä liiketoimesta, jos liiketoimia tai liiketoimeen käytettyjä varoja epäillään käytettävän rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Liiketoimi voidaan poikkeustilanteissa suorittaa loppuun, mikäli sen suorittaminen tai siitä kieltäytyminen vaikuttaa tosiasiallisen edunsaajan selvittämiseen. Tilitoimiston tulee antaa kaikki hallussaan olevat tiedot ja dokumentit epäilystä maksuttomasti sekä vastattava rahanpesunselvityskeskuksen tietopyyntöihin kohtuullisessa ajassa.

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät tiedot ja asiakirjat tulee säilyttää viiden vuoden ajan erillään asiakasrekisteristä. Tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin lain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi tarkoitettulla tavalla. Tiedot ja asiakirjat tulee poistaa viiden vuoden kuluttua asiakassuhteen päättymisestä tai epäilyttävän liiketoimen päättymisestä. Tiedot tulee kuitenkin säilyttää tämän jälkeenkin, jos rikostutkinnan edistyminen tai meneillään oleva oikeudenkäynti tai sen palveluksessa olevien oikeuksien turvaaminen sitä vaatii. Tietojen säilytystarve tulee tarkastaa kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkastuksesta. Tilitoimisto on velvollinen tekemään merkinnän tietojen tarkastamisesta sekä tarkastuksen ajankohdasta.

Liite 13. Ohje rahanpesuilmoituksen täyttämiseen

Kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavien tulee rekisteröityä rahanpesun valvontarekisteriin. Rahanpesuilmoitus tulee tehdä pääsääntöisesti rahanpesuselvittelykeskuksen sähköistä sovellusta käyttäen. Mikäli sähköisen sovelluksen käyttäminen ei ole mahdollista, rahanpesuilmoituksen voi lähettää myös turvasähköpostilla.

Rahanpesuilmoituksessa tulee olla:

- Asiakkaan tuntemistiedot
- Tiedot liiketoimien laadusta
- Tiedot liiketoimien varojen tai omaisuuden määrästä ja valuutasta
- Tiedot varojen alkuperästä tai kohteesta
- Syy, miksi liiketoimia epäillään rahanpesusta
- Missä rahanpesu on mahdollisesti tapahtunut
- Rahanpesun mahdollinen ajankohta
- Tieto, onko rahanpesu jatkuva
- Kuvaus, kuinka rahanpesulakia rikotaan
- Oma rooli rahanpesuepäilyn kohteena olevassa organisaatiossa

Linkki rahanpesuselvittelykeskuksen ilmoitukseen:

<https://ilmoitus.rahanpesu.fi/Home>